

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Maj.,
0301 OSLO

Saksbeh./tlf.nr.:
Magne Maurset /
+4722527094
Deres ref./Deres dato:
/

Vår ref./ dok. id.:
1364365
Vår dato:
18.08.2009

Ørskog - Sogndal. Kommentarer til klager.

Vi viser til brev fra NVE av 21.7.2009 der Statnett er bedt om å kommentere innkomne klager på NVEs konsesjonsvedtak av 10.6.2009.

Klagene er mottatt elektronisk fra NVE ved e-poster av 1.7, 2.7, 16.7, 24.7 og 4.8.2009.

Flere av partene påklager ekspropriasjonsvedtaket i tillegg til konsesjonsvedtaket med vilkår. Dette kommenteres ikke i dette brevet.

Oppsummering:

- Vi har mottatt 75 klager eller uttalelser til vedtaket. Noen av klagene står det flere parter bak. Vi kan ikke se at det i noen av klagene fremkommer vesentlig nye opplysninger i saken.
- Flere av klagerne krever at ledningen må legges i kabel, eller at kabel må utredes nærmere. Statnett mener at dette spørsmålet er tilstrekkelig utredet. Kabelkravene har vi kommentert i tilknytning til klagene fra Møre og Romsdal fylke og fra Øy gardslag i Ørsta.
- Vi har ikke registrert klager fra grunneiere og rettighetshavere i følgende kommuner:
  - Sogndal
  - Leikanger
  - Balestrand
  - Høyanger
  - Jølster
  - Ørskog
- Vi har heller ikke registrert klager fra kommunene Balestrand, Høyanger og Jølster. Leikanger kommune har kun påklaget vilkår i konsesjonen.
- De aller fleste klagene er konsentrert rundt noen få områder. Dette er:
  - Sykkylven: Valg av traséalternativ ved Andestadvatnet. Alle alternativene er omsøkt av Statnett. Statnett vil påpeke at Aurdal grunneielag sitt ønske om valg av alternativ 1.6/1.9, også vil være noe bedre tilpasset en mulig fremtidig transformatorstasjon i Sykkylven enn konsesjonsgitt alternativ 1.0, uten at dette bør være avgjørende for valg av trasé.
  - Ørsta: Spesielt fokus på traséføring ved Hjørundfjorden. Primært kreves kabling. Om ledningen skal bygges som luftledning, kreves det at ledningen legges på østsiden av fjorden, og at dagens 132 kV-ledning Haugen - Sykkylven - Ørskog saneres og erstattes av en ny transformatorstasjon i Sykkylven. En slik løsning er tidligere utredet på overordnet nivå av Statnett, men ikke omsøkt.
  - Eid: Ønsker utredet trasé over Hornindalsvatnet lengre øst som kommer lengre bort fra bebyggelsen ved Nor/Vedvika. Mener at det er en vesentlig mangel at et alternativ med stasjon i Svelgen og ledningsføring nordover derifra (utenom Eid) ikke er utredet.

Statnett har tidligere utredet varianter av en løsning øst for Nor/Vedvika. Vi har ikke omsøkt dette, og kan heller ikke nå anbefale en slik løsning. Kommunens nye forslag til kryssing av Hornindalsvatnet er ikke teknisk gjennomførbar. Transformering i Svelgen med trasé videre nordover er tidligere vurdert. Vi viser her til brev sendt NVE 4.3.2009.

- **Bremanger:** Ønsker annen transformeringslokalitet i Ålfoten og at traséen legges utenom Førdedalen. Krever fortsatt sentralnettstilknytning for Elkem AS Bremanger Smelteverk. Statnett har tidligere utredet alternative stasjon- og traséløsninger. Noen av disse er også omsøkt. Lokalt primært ønske om å gå direkte fra Grov til Ålfoten, er tidligere utredet og forkastet av Statnett av hensyn til driftssikkerhet for ledningen.
- **Flora:** Grunneiere langs alternativ 1.18 ønsker at alternativ 1.0 med parallellføring av dagens ledninger, velges. Men krever da samtidig at dagens ledninger kables ved Storebru. Statnett har tidligere utredet slike løsninger. Alternativ 1.0 er tidligere omsøkt, men uten kabling av eksisterende ledninger.
- **Naustdal:** Krever at alternativ 1.18 blir konsesjonssøkt. Statnett har tidligere utredet alternativ 1.18, men ikke omsøkt dette pga av merkostnader og fordi den ikke var vurdert å være miljømessig bedre enn omsøkt 1.0. Kommunen har ikke tidligere fremmet et slikt krav eller ønske. Jølster har fremmet protest mot dette i sin uttalelse.
- **Førde/Gaular:** Grunneiere langs konsesjonsgitt trasé (1.0-1.21-1.20), Gaular kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune mener at alternativ 1.24 må velges. Alternativ 1.24 er omsøkt av Statnett, men tidligere prioritert bak konsesjonsgitt løsning pga dårligere tilgjengelighet og noe lavere driftssikkerhet. Konsesjonsgitt alternativ har mange kryssinger av dagens ledning, noe som vil kreve mange og langvarige utkoplinger i anleggsperioden. På grunn av nye opplysninger om svært anstrengt driftssituasjon for eksisterende nett under anleggsperioden, kan vi se at det er grunnlag for å revurdere tidligere prioritering.
- **Sogndal:** Kommunen og fylkeskommunen ønsker annen veiløsning til stasjonen. Dette er tidligere utredet. Statnett kan ikke anbefale eller akseptere en slik løsning.

Statnetts kommentarer til de enkelte klagen:

Vi har valgt å organisere våre kommentarer slik at vi innledningsvis gjennomgår og kommenterer klagen fra hhv Møre og Romsdal fylke og Sogn og Fjordane fylkeskommune. Deretter gjennomgås klagen kommunevis fra nord til sør. Klager fra organisasjoner som ikke er knyttet opp til en bestemt kommune, kommenteres til slutt.

Statnett har kommentarer til følgende innkomne klager:

- Møre og Romsdal fylke
- Sogn og Fjordane fylkeskommune
- Ørskog kommune
- Per Arne og Petter Windsnes, Sykkylven
- Grebstad grunneigarlag, Sykkylven
- Aurdal grunneigarlag, Sykkylven
- Roald Solheim, Sykkylven og Bremanger
- Solveig Lande Skarbø og Kjell Skarbø, Sykkylven
- Bjørg og Olav Kittang, Sykkylven
- Ørsta kommune
- Grunneierlag og grunneiere langs Hørundfjorden, Ørsta
- Standal Alpesenter, Ørsta
- Folkeaksjonen mot 420 kV luftledning Ørskog – Fardal, (Ørsta)
- Follestad og Myklebust gardslag, Ørsta
- Øy gardslag, Ørsta

- Innbyggjarane i Hovdenakken, Ørsta
- Svein Vatne, Ørsta
- Alf Igesund, Ørsta/Oslo
- Volda kommune
- Anne og Trond Ryslett, Volda
- Eid kommune
- Leivdal grunneigarlag, Eid
- Grunneiere, beboere og naboer i området Nor og Vedvika, Eid
- AS Nordsand, Eid
- Naturvernforbundet i Eid og Aksjonsgruppa mot 420 kV gjennom Eid
- Bremanger kommune
- Førde grunneigarlag, Bremanger
- Inger Rise Hallset, Andreas Riise og Atle Rise, Bremanger
- Elkem AS Bremanger Smelteverk
- Flora kommune
- Grunneiere og beboere langs traséalternativ 1.18, Flora
- Lidvin Nils Øyra og Leif Arne Øren, Flora
- Naustdal kommune
- Arne Grimseth, Naustdal
- Oddbjørn og Anne Johanne Schei, Naustdal
- Åsta Brekke, Svein Brekke og Anita Brekke Røed, Naustdal/Bergen
- Vernegruppa for Nausta, Naustdal
- Førde kommune
- Kristen Slåtten, Førde
- John Arthur Kvamme, Førde
- Eli og Bjørn Nordberg v/advokat Olve Grotle, Førde
- Kåre Myklebust, Jølster/Førde
- Gaular kommune
- Grunneiere i Viksdalen v/Dag Kjetil Storøy og grunneiere på Holsen v/Truls Oppedal
- Leikanger kommune
- Sogndal kommune
- Sogn og Fjordane Turlag og Flora Turlag
- Samarbeidsrådet for Naturvernsaker
- Friluftslivets fellesorganisasjon
- Norge miljøvernforbund
- Norges naturvernforbund
- Den Norske Turistforening
- Møre og Romsdal Sau og Geit
- Novasol
- SunAlp mountain guides
- Kystpartiet

Statnett har ingen kommentarer til følgende klager/uttalelser:

- Rolf Vaksvik, Sykkylven, 23.6.2009.
- Aure Samdrift, Sykkylven, 26.6.2009.
- Øystein Fjørstad, Stranda, 26.6.2009. (Ikke klage)
- Ørsta idrettslag, Ørsta, 30.6.2009.
- Ole Johan Aasen, Førde, 3.7.2009. (Ikke klage)
- Jølster kommune, 26.6.2009. (Ikke klage)
- Hestagrend Grendalag v/Ingunn Kjelstad, 7.7.2009. (Ikke klage)
- Per Inge Hole, 11.6.2009. (Ikke klage)
- Forbundet Kysten, 15.6.2009.
- Istad Nett AS, 17.7.2009. (Ikke klage)

Møre og Romsdal fylkesutval, sak U-83/09 29.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Påpeker at ledningen må følge det hovedalternativet som er konsesjonsgitt og realiseres så snart som mulig, men:
  - Det er behov for bedre synliggjøring av de miljømessige fordelene og ulemper med kablingsalternativene for å kunne sammenligne med luftledning. De miljømessige fordelene med sanering av 132 kV-ledningen Haugen-Ørskog må også utredes slik at det er bedre grunnlag for sammenligning med ny transformator i Sykkylven.
  - Der miljøkonfliktene er størst, bør kablingsalternativet vurderes i lys av oppgraderte forutsetninger, der også normative problemstillinger er drøftet. På samme måte bør ny transformator i Sykkylven drøftes på ny.

Statnetts kommentarer:

Vi viser til vårt brev til NVE av 4.3.2009 der vi kommenterer høringsuttalelsene til vår tilleggsutredning av oktober 2008. I våre kommentarer til uttalelsen fra Møre og Romsdal fylke, har vi redegjort for våre utredninger og vurderinger rundt kabling samt mulighetene for å sanere 132 kV-ledningen Haugen-Sykkylven-Ørskog ved å etablere en ny transformatorstasjon i Sykkylven.

De miljømessige fordelene ved kabling er knyttet til at man unngår de miljømessige ulempene som luftledningen gir på samme strekning. I tillegg må det selvsagt tas hensyn til ulempene ved kabling. De miljømessige ulempene er redegjort for i konsekvensutredningene som er utført for Ørskog-Fardal. De miljømessige ulempene er riktignok ikke kvantifisert (verdsatt i kroner). Dette skyldes at det i dag ikke finnes noen metode som på en god måte kan sette verdi på alle de ulike miljøtemaene som berøres av slike anlegg. Både Statnett og andre har gjort forsøk med betalingsvillighetsundersøkelser. Men disse gir etter vår vurdering ikke noen entydige resultater som kan brukes i denne sammenheng.

Når det gjelder mulighetene for transformering i Sykkylven med tilhørende riving av dagens ledning Haugen-Sykkylven-Ørskog, er det riktig at de miljømessige fordelene (riving) og ulemper (ny stasjon) med dette ikke er redegjort for i detalj. På stort sett hele denne strekningen er ny ledning av miljømessige og tekniske/driftsmessige årsaker lagt uavhengig av og et godt stykke fra eksisterende ledning. Riving av dagens ledning og ny stasjon i Sykkylven, er altså et miljøtiltak som kan gjennomføres når som helst på et senere tidspunkt dersom dette skulle være ønskelig. Vi mener at det naturlige tidspunkt å vurdere dette vil være når konsesjonen eller levetiden på dagens ledning går ut.

Det er i hovedsak to områder der det er kommet frem ulikt syn mellom høringspartene og Statnett på om riving av dagens ledning bør påvirke valg av trasé for ny ledning. Det ene gjelder kryssingen av Storfjorden mellom Ørskog og Sykkylven, det andre er føringen langs Hjørundfjorden. Når det gjelder kryssingen av Storfjorden er ledningen planlagt helt parallelt med dagens ledning. Dette er en ulempe for grunneier av "Veltesætra" sør for fjorden. Men de aller fleste innspill om annet trasévalg er knyttet til Hjørundfjorden i Ørsta. Her har det underveis i prosessen kommet stadig flere innspill på at ledningen, dersom den skal bygges som luftledning, må legges i traséen til dagens ledning på østsiden av fjorden. Se også klagen fra Ørsta kommune og "Grunneierlag og grunneiere langs Hjørundfjorden". Statnett har tidligere i brev til NVE av 4.3.2009 redegjort for hvorfor Statnett mener at konsesjonsgitt trasé her bør velges uavhengig av om dagens ledning rives eller ikke. Sitat: " *Selv om dagens 132 kV-ledning ble revet, mener vi at omsøkt ny trasé vil være bedre enn dagens 132 kV trasé i Hjørundfjorden både med hensyn på anlegg og drift. Vestsiden av fjorden har bedre adkomst for bygging og vedlikehold, den er mindre utsatt for steinsprang og bedre med hensyn på personsikkerhet. Ved bygging av ny ledning på*

vestsiden av fjorden står man fritt til eventuelt å kunne etablere Sykkylven stasjon og sanere dagens ledninger på et seinere tidspunkt dersom dette skulle være ønskelig." Vi har imidlertid forståelse for at berørte grunneiere, hytteeier, beboere og andre interesser kan ha et annet syn på dette. Som tidligere nevnt er det en forutsetning for å kunne bygge ledningen på østsiden av fjorden, at dagens ledning saneres eller kables på denne strekningen. Kabling av dagens ledning ved Hjørundfjorden er som tidligere redegjort for, beregnet å koste omtrent like mye som en ny stasjon i Sykkylven (300 MNOK). En ny transformatorstasjon vil da være å foretrekke fordi dette gir mulighet for sanering av ca 60 km av eksisterende 132 kV ledningsnett, mens en kabling langs Hjørundfjorden kun gir sanering av 7-8 km langs Hjørundfjorden.

Sogn og fjordane fylkeskommune, sak 97/09 i fylkesutvalget 1.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Er fornøyd med at det nå er gitt konsesjon og uttrykker ønske om rask fremdrift.
- Mener likevel at noen trasévalg bør endres før endelig godkjenning i OED. Dette gjelder følgende punkter:
  1. Veien til Sogndal transformatorstasjon må skje via Øvstedalen.
  2. Ønsker at man tar hensyn til Sogndal kommune sitt synspunkt med hensyn til regionalnett-tilknytning.
  3. Vil på det sterkeste tilrå trase 1.24 gjennom Gaular, samt at ledningen da ikke må gå i dalbotnen ved kryssing av Viksdalsvatnet, og det må gjennomføres avbøtende tiltak ved Viksdalsvatnet, Vågsdalen og Åsane.
  4. Kan ikke uten videre akseptere linjeføring fra Moskog og nordover gjennom Førde og Naustdal. Ber om at NVE/OED legger til rette for en prosess med berørte kommuner der det blir vurdert justering av traseer/alternative traseer og avbøtende tiltak gjennom valg av materiell.
  5. I Flora bør ledningen trekkes ned i lia ved Eikefjord for å bli mindre synlig i silhuett.
  6. Ved Haukånipa i Flora bør annen trasé velges, jf vedtak i planutvalget i Flora.
  7. Ved Humlestøylen i Flora bør det gjennomføres avbøtende tiltak for å skjerme bosetting og attraktivt utfartsområde.
  8. Gjennom Førdsdalen i Bremanger bør ledningen legges opp i dalsiden på sørsiden av dalen slik at den trange dalbotnen ikke blir dominert av lina.
  9. Transformatorstasjonen i Ålfoten bør legges nede ved sjøen i samsvar med grunneiere sitt ønske og innspill fra Bremanger kommune.
  10. Støtter Eid kommunestyre sitt vedtak om at ledningen blir ført fram langs alternativ 1.47 (over Hornindalsvatnet) med tilknytning til 1.0 vidare nordover.
  11. Krever at Elkem Bremanger også etter utbyggingen blir sikret tilkobling til sentralnettet.
  12. Ber om at det i samband med utbyggingen må legges opp til sterkest mulig sanering av eldre ledningsnett og anlegg, og fremtidig full sanering av Fardal transformatorstasjon.
  13. Ber om at det blir gitt kompensasjon for skader og ulemper i tråd med krav fra kommuner og grunneiere.

Statnetts kommentarer:

Ad pkt 1: Veialternativene til Sogndal stasjon er tidligere grundig utredet. Vi viser til vårt brev til NVE 19.1.2009, der Statnett kommenterer gjennomført utredning og felles kvalitetssikring (med Sogndal kommune) som er gjort av de utredete veialternativene, samt vårt brev til NVE av 4.3.2009 der vi kommenterer høringsuttalelsene fra Sogndal kommune. Vi kan ikke se at det er kommet inn nye momenter som skulle tilsi en endring av vår tidligere konklusjon om at en veiløsning via Øvstedalen verken kan anbefales eller aksepteres.

Ad pkt 2: Statnett har i samråd med Sognekraft planlagt Sogndal stasjon slik at det er tilrettelagt for tilknytning av regionalnettet i tråd med Sognekraft sine planer. Det er opp til Sognekraft å planlegge lokal- og regionalnettet i området og avgjøre når de ønsker å restrukturere nettet og knytte seg til i nye Sogndal stasjon.

Ad pkt 3: Statnett har også omsøkt alternativ 1.24. I konsesjonssøknaden av februar 2007, prioriterte vi alternativ 1.0 (med ulike varianter) foran alternativ 1.24. Dette fordi vi den gang vurderte denne til å ha noe bedre tilgjengelighet og noe høyere driftsikkerhet enn 1.24. Miljømessig syntes det ikke å være vesentlig forskjell på de to alternativene. Vi vil bemerke at Statnett under detaljprosjekteringen av ledningen og planlegging av anleggsarbeidet, har blitt oppmerksom på et par forhold som gjør at tidligere prioritering bør revurderes. Alternativ 1.24 er bedre enn konsesjonsgitt alternativ med hensyn på å opprettholde en god og sikker kapasitet på dagens ledningsnett i utbyggingsfasen for ny ledning. Dette skyldes at konsesjonsgitt trasé har mange kryssinger av dagens 132 kV-ledning som vil medføre mange og til dels langvarige utkoplinger av dagens nett i byggeperioden. Driften av dagens nett blir stadig mer anstrengt, og mye utkopling av den ene ledningen mellom Fardal og Sunnfjord vil gi store begrensninger i disse periodene. Vi vil også gjøre oppmerksom på at vi, selv om dagens ledning skal rives, vil få noen høye master på ny ledning ved disse kryssingspunktene. Dette skyldes at dagens ledning må være på drift også etter at linene på ny ledning er strukket over gammel ledning. Dersom alternativ 1.24 skulle bli valgt som endelig løsning, ønsker Statnett å benytte simplex linetverrsnitt over fjellpartiet mellom Høyanger og Viksdalen. Dette vil bedre driftssikkerheten for alternativ 1.24 i forhold til bruk av duplex linetverrsnitt som tidligere omsøkt.

Vi vil for øvrig påpeke at det ikke er mulig å krysse Viksdalen etter alternativ 1.24 uten mastepunkt nede i dalen. Vi viser også til våre kommentarer til uttalelsene fra Gaular kommune og fra grunneiere i Viksdalen og på Holsen, samt uttalelsene fra Hestagrend Grendalag og Ole Johan Aasen.

Ad pkt 4: Statnett har ingen merknader. Se for øvrig våre kommentarer til klage fra Naustdal kommune.

Ad pkt 5: Det siktes her antakelig til passeringen av Hatlesetnipa. Jf også uttalelse fra Flora kommune. En slik justering er mulig. Dette er nærmere omtalt under klagen fra Flora kommune.

Ad pkt 6: Vi kan ikke se at dette er i samsvar med vedtak i Flora kommune.

Statnett har ingen merknader til pkt. 7.

Ad pkt 8: Gjennom Førsdalen er traseen lagt over til sørsiden av dalen i forhold til de første planene i området. Av terrengmessige/tekniske hensyn er det imidlertid ikke mulig å trekke den høyere opp i den bratte lia. Statnett har ikke oppfattet grunneiernes ønsker slik at de ønsker ledningen høyere opp i lia, men snarere bort fra Førsdalen som sådan.

Ad pkt 9: Statnett har tidligere gjort grundig rede for alternative lokaliseringer av Ålfoten transformatorstasjon. Vi viser til vår tilleggsutredning av oktober 2008. Grunneiere og kommunen har uttrykt ønske om å legge stasjonen ved sjøen øst for Åskåra kraftverk. Som det fremgår av tidligere utredning, er slik lokalisering forkastet av Statnett fordi det ikke er god nok plass for en slik stasjon, spesielt med tanke på mulig fremtidig utvidelse, og fordi tomten er svært krevende og kostbar å opparbeide. Eksterne miljøfaglige utredninger har også vurdert en slik stasjonslokalisering som dårligere enn den som er konsesjonsgitt. Vi opplever at grunneiernes og kommunens ønske om å plassere stasjonen øst for Åskåra primært er begrunnet i ønske om å få ledningen bort fra Førsdalen.

Statnett har også vurdert en stasjonstomt nede ved sjøen som er teknisk akseptabel. Denne ligger innerst i Førspollen vest for Åskåra kraftverk. Denne er imidlertid ikke anbefalt pga nærheten til boliger og landskapsmessig hensyn med innsyn fra bebyggelsen i Førsdalen.

Ad pkt 10: Alternativ 1.4.7 ved kryssingen av Hornindalsvatnet er tidligere redegjort for på side 72-74 i tilleggsutredningen av februar 2008. Dette alternativet ble omsøkt, men kun i tilknytning til valg av det østre alternativet (hovedalternativ 2) videre nordover mot Ørskog. En kopling mot alternativ 1.0 videre nordover var vurdert, men ikke omsøkt. Statnett anbefalte ikke den gang, og heller ikke nå, en slik løsning. Dette fordi vi ikke kan se at alternativet har noen miljømessig gevinst i forhold til konsesjonsgitt løsning, og fordi merkostnaden med dette alternativet var ca 30 MNOK. Alternativet er ca 6 km lengre enn konsesjonsgitt alternativ, og vil også medføre etablering av fjordspenn (enfasemaster) for kryssing av Hornindalsvatnet. Vi må også gjøre oppmerksom på at de ulike fagutredningene vurderte og rangerte de ulike alternativene for kryssingen av Hornindalsvatnet noe ulikt. Forskjellen mellom de to alternativene når det gjelder konsekvensgrad ble imidlertid vurdert til å være små. En litt annen variant av en slik trasé ble også utredet i tilknytning til hovedsøknaden av februar 2007 (1.5-1.4.3-4.0-4.15). For øvrig viser vi til klagen fra Eid kommunestyre.

Statnett har ingen merknader til pkt 11, 12 og 13.

Ørskog kommune, 2.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

Ørskog kommune ber OED/NVE ta hensyn til følgende synspunkt under klagebehandlingen:

1. Ledningen må følge det hovedalternativet som nå er konsesjonsgitt og må realiseres innenfor en rimelig tidshorison.
2. Alternativene med kabling må utredes bedre. Både når det gjelder tekniske løsninger, kostnader og ikke minst kostnader og gevinster knyttet til landskapsbildet, bruken av naturen, helse og miljøet i lokalsamfunnet.
3. Ber om at kommunens tidligere tilråding om sanering av eksisterende 132 kV-ledning mellom Ørskog og Ørsta (Haugen-Sykkylven-Ørskog) blir fulgt.

Statnetts kommentarer:

Statnett mener at ulike kablingsalternativet tidligere er godt nok utredet. Vi viser forøvrig til våre kommentarer til klagen fra Møre og Romsdal fylke.

Sykkylven kommune, kommunestyremøtet 29.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

1. Vedtaket strir mot energilovens tekst om å vurdere kabling utifra særlige miljøhensyn. Kabel fra Bjørke til Ørskog er et av alternativene som må vurderes seriøst.
2. Mener at vedtaket er i strid med "føre-var prinsippet" da den er lagt svært nær de mest folkerike områdene i kommunen og går direkte over et idrettsanlegg for barn og unge.
3. Mener at vedtaket er i strid med naturvernlovens § 1 og friluftslovens § 1.
4. Det foreligger ikke dokumentasjon på støykonsekvenser og skade som følge av elektromagnetiske felt.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremkommer nye opplysninger som ikke tidligere er kjent og vurdert. Vi mener at kabel er utredet tilstrekkelig og i tråd med pålegg vi har mottatt. En rekke korte og lengre

kabelstrekninger er utredet. Å kable fra Bjørke innerst i Hjørundfjorden til Ørskog, blir bare enda en variant som i omfang og kostnad blir liggende mellom noen av de andre alternativene vi har utredet.

Ledningen er lagt utenom de mest folkerike områdene i kommunen, i og med at konsesjonsgitt trasé avviker vesentlig fra dagens 132 kV ledningstrasé som ligger nærmere bebyggelsen. Det er ikke riktig at traséen krysser rett over et idrettsanlegg for barn og unge. Det er imidlertid planlagt et motorsportsenter like ved siden av ledningstraséen i Megardsdalen. Vi viser her til vårt brev til NVE av 4.3.2009, side 4-6 (kommentarer til innkomne uttalelser).

Vi mener at støy fra ledning og stasjoner samt kunnskapsstatus når det gjelder elektromagnetiske felt og helse, er utredet i tråd med utredningskravene. Jf bl.a. Konsekvensutredning av februar 2007, seksjon 1, kapitlene 10 og 11.

Statnett har forøvrig ingen merknader til klagen.

Per Arne og Petter Windsnes, Sykkylven, 10.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Ber om at det ikke gis konsesjon for ny luftledning.
- Eiendommen på sørsiden av Storfjorden er allerede sterkt belastet med dagens 132 kV ledning. Påpeker spesielt nærføringen til kulturminnet "Veltesætra".
- Etterlyser en sterkere vilje til å utrede sjøkabel på lik linje med luftledning.
- Dersom det skulle gis konsesjon for ny ledning bør det tas forbehold om at eksisterende ledning fjernes slik at samme trasé og fjordspenn kan brukes om igjen.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres ny momenter som ikke tidligere er gjort kjent under prosessen. Når det gjelder mulighetene for sanering av eksisterende ledning viser vi til våre kommentarer til Møre og Romsdal fylke.

Grebstad grunneigarlag, Sykkylven, 29.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

Er sterkt uenig i at ledningen blir lagt i luftspenn og viser til at hele dalføret fra Haugset til Sunndalen er attraktivt og tilrettelagt for gardsturisme og friluftsliv. Kan ikke se at virkningene for turisme og friluftsliv av kraftledningen i dette området er vurdert, og at det heller ikke er gjort samfunnsmessige vurderinger av konsekvenser for lokale reiseliv. Krever at kabel blir utredet.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere er kjent. Både reiseliv, turisme og kabling er tidligere utredet i tråd med krav fremsatt av NVE.

Aurdal grunneigarlag, Sykkylven, 24.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

Klagen er vedlagt 36 underskrifter fra beboere på Aurdal.

- Går sterkt i mot konsesjonsgitt traséalternativ forbi Aurdal (alt.1.0) da dette kommer nær innpå bebyggelsen, vil være til stor ulempe for skogsdrift og hjortejakt, berører gammel slåttemark med rester etter gamle utlær og at dette alternativet blir dominerende og godt synlig i hele Sykkylven
- Mener at man i dette området må velge alternativet som går gjennom naturreservatet Rømerhornheia (alt. 1.6 – 1.9). Påpeker at området ble fredet som en reserveløsning, etter at et par andre areal gikk ut. Dette for å fylle opp en målsetting om at et vist antall dekar med myr skulle fredes.

Statnetts kommentarer:

Når det gjelder virkningene av de ulike alternativene kan vi ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere var kjent. Statnett vil imidlertid påpeke at traséalternativet som grunneierne her ønsker, vil være noe bedre tilpasset en mulig fremtidig løsning med transformering i Sykkylven enn konsesjonsgitt trasé. Dette fordi dette alternativet passerer like over område ved Aurdalselva som er vurdert som teknisk og landskapsmessig godt egnet for en slik stasjon. Konsesjonsgitt trasé passerer ca 500 m nordvest for dette området. Ved bygging av en transformatorstasjon i dette området i fremtiden, vil det derfor med konsesjonsgitt trasé bli nødvendig med en omlegging av 420 kV-ledningen inn til stasjonen fra begge sider.

Roald Solheim, Sykkylven og Bremanger, 22.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

Mener at søknaden er manipulerende og tendensiøs i formen og at opplysning gitt av Statnett er feil eller mangelfulle. Han påstår bl.a. at:

- Mange foto er fikset og gir et feil bilde av hvordan situasjonen er og vil bli.
- Skadene for fuglelivet er ikke tilfredsstillende utredet, bl.a. ved at observert kongeørn og hubro i Førdedalen i Ålfoten ikke er omtalt.
- At Statnett omtaler bl.a. industriprosjekt som Elkem Solar har i Svelgen som konkrete.
- At oppgitte kostnadstall for kabling spriker og at Statnett bløffer og ikke har kompetanse på dette området.
- At tap av elektrisk energi ved lange luftspenn ikke er omtalt, at disse er svært omfattende.

Solheim mener at det er distriktpolitisk feil å tappe Sogn for den viktigste naturressursen området har, og at kraft produsert der i størst mulig grad må nyttes der. Han mener videre at ankesaken må behandles i Miljøverndepartementet og ikke OED.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter i saken. Solheim gjentar argumenter som tidligere er fremført både på folkemøter og i skriftlige uttalelser. Vi har tidligere både muntlig og skriftlig tilbakevist flere av disse argumentene, jf også brev til NVE av 4.3.2009.

Vi ser imidlertid at gjengivelse og vinkling i media kan medføre misforståelser. Et eksempel på dette er at man i media feilkopler informasjon om for eksempel kabling med likestrøm over lange avstander og vekselstrøm på kortere strekninger. De faktiske forhold er etter vår vurdering grundig gjennomgått i våre søknader og utredninger som alt er tilgjengelig for alle interesserte. Denne informasjonen er også tilgjengelig på Statnetts hjemmesider.

Når det gjelder fugl, mener vi at dette er tilstrekkelig utredet i tråd med krav fremsatt av NVE. Supplerende informasjon gitt i høringsuttalelser er også en del av beslutningsunderlaget.

Når det gjelder tap ved transport av elektrisk energi, så har vi redegjort for dette. Det viktigst momentet er jo her faktisk at ny ledning vil sørge for at tapene blir langt lavere enn for transport på dagens overbelastete ledningsnett.

Solveig Lande Skarbø og Kjell Skarbø, Sykkylven/Ålesund, 30.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

Eier sommerbolig på nordsiden av Andestadvatnet ca 250 m øst for der konsesjonsgitt ledningstrasé 1.9 krysser vannet.

- Mener at alt. 1.9 er langt mer problematisk i forhold til rekreasjon og landskap enn alternativ 1.0
- Hele Andestadvatnet, spesielt nordsiden, er flittig brukt av fastboende, utlendinger og tilreisende til bading, fising, overnatting og lignende i hele sommersesongen.
- Påpeker at Litlevatnet ved alternativ 1.0 ikke blir brukt som rekreasjonsområde slik Statnett har opplyst.
- Sjøkabel fra Sjøholt til Bjørke vil eliminere alle negative inngrep i naturen.

Statnetts kommentarer:

Utførte konsekvensutredninger konkluderer ikke med at alternativ 1.9 er mer problematisk enn alternativ 1.0. Fagutredningene vurderer ulike trasékombinasjoner på delstrekningen Storfjorden-Sunndalen samlet. Alle trasékombinasjonene er vurdert til å ha lik konsekvensgrad for friluftslivet (middels negativ konsekvens), men det er likevel gjort en prioritering. Statnett kan imidlertid verken bekrefte eller motstride klagepartens påpeking av bruksfrekvens for de to områdene Andestadvatnet og Litlevatnet.

Når det gjelder kabling på strekningen Bjørke – Sjøholt (Ørskog) viser vi til våre kommentarer til uttalelsen fra Sykkylven kommune.

Björg og Olav Kittang, Sykkylven, 1.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Vil at traséen blir lagt lenger oppe i fjellsida, lengre fra gården og husa på gardsnr 68/1 (øst for Andestadvatnet).

Statnetts kommentarer:

For å få en landskapsmessig best mulig løsning, er ledningen plassert på en markert hylle (flatere parti) i lia vest for denne eiendommen og frem mot vinkelpunktet nord for Andestadvatnet. Dette har vært førende for plassering av ledningen over eiendommen 68/1. En føring høyere opp i lia på en lengre strekning vil gjøre at ledningen blir mer eksponert/synlig. Terrenget høyere opp i lia er i tillegg bratt, samt

at det er noen markerte rygger i terrenget som vi må komme rundt. Avstand til nærmeste bygning på gården Almeskår (68/1) er ca 300 meter.

Ørsta kommune, sak 96/09 i formannskapet 30.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

1. Det er lagt for lite vekt på natur- og miljøhensyn med hensyn på konsekvensene for Sunnmørsalpene og Hjørundfjorden. Kabling langs Hjørundfjorden må i alle tilfelle vurderes å være i tråd med vedtatt nasjonal kablingspolitikk.
2. Kan ikke akseptere at systemtekniske vurderinger skal tillegges avgjørende vekt for valg av vestre hovedalternativ, så lenge konsekvensutredningene konkluderer med at dette er mer konfliktfyllt enn det østre. Uttransport av strøm ved kabling av ledninger på lavere spenningsnivå, og sjøkabling av ledningen på delstrekninger er ikke tilstrekkelig utredet.
3. Dersom NVE skulle konkludere med vestre trasé som luftlinje, har Ørsta slike krav:
  - Maksimale avbøtende tiltak som matta/fargete ledninger gjennom hele kommunen.
  - Samla plan med tidsplan for gjennomføring, der også mest mulig av underliggende linjenett blir sanert og modernisert/kablet bekostet av sentralnettet. Det er et ufravikelig krav av dagens 132 kV ledning fra Haugen til Sykkylven blir sanert
  - Lokalisering av Ørsta stasjon må vurderes på nytt med hensyn på kulturminne og drikkevannskilde.
  - Krever kabling av hele strekningen mellom Haugen og Ørsta stasjon (132 kV)
  - Ved Åmsnipa er justert alternativ 1.2.3 det minst verste alternativet.
  - Ved Hjørundfjorden må 420 kV-ledningen følge traséen for nåværende ledning eller legges i kabel.
  - Ørsta kommune er selvforsynt med kraft og trenger derfor ikke tilførsel av elektrisk kraft. Vil kreve kompensasjon fra storsamfunnet for forringelsen av området som ny ledning medfører.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært redegjort for. Når det gjelder vurdering av kabling, føringer langs Hjørundfjorden og muligheter for sanering av ledningen Haugen – Sykkylven viser vi til våre kommentarer til uttalelsen fra Møre og Romsdal fylke. En del av momentene i uttalelsen som er gjengitt i pkt 3 over, må bero på misforståelser. Plassering av Ørsta stasjon er nå justert i forhold til tidligere planer og det er her tatt hensyn til kulturminne (gamle Eides vei) og drikkevannskilde. Likeledes er planene nå endret slik at hele 132 kV forbindelsen mellom Haugen og Ørsta blir kablet. Videre er justert alternativ 1.2.3 det som nå er konsesjonsgitt.

Statnett vil gjerne også understreke at det ikke kan være sentralnetteiers ansvar å modernisere, kable og sanere underliggende regionalt og lokalt nett.

Grunneierlag og grunneiere langs Hjørundfjorden, Ørsta:

Det er mottatt klager fra følgende parter langs Hjørundfjorden:

- Hjørundfjordstranda Grendalag, 1.7.2009
- Eiere av eiendommene 177/1 og 176/2: Sveinung Saltre, Marita S. Saltre, Susanne Emilie Saltre og Anna Sofie Saltre, 1.7.2009
- Eiere av eiendommen 172/5: Karin Standal, Lars André Standal, Anja Standal og Ingvild Standal, 1.7.2009.

- Eier av eiendommen 172/4: Endre Standal, 30.6.2009.
- Eiere og brukere av eiendommen 172/10: Jostein Grytten, Aud-Britt Grytten, Leif Kenneth Grytten, Terje Bjerke Grytten og Jane Grytten, 29.6.2009.
- Eiere av eiendommen 172/2: Anne Grete Standal, Kristian Standal og Kjell Dybvik, 2.7.2009.
- Eier og bruker av eiendommen 172/9: Anna Erdal og Synnøve Standal, 29.6.2009.
- Eiere av eiendommen 172/3: Kjetil Standal, Marta Aa Standal, Elin Standal, Britt Standal, Oddvar Standal og Mari Standal, 30.6.2009.
- Eier av eiendommen 172/12: Ragnar Standal v/hjelpeverge Kjetil Standal, 29.6.2009.
- Eiere og brukere av eiendommen 172/11: Reidar Standal, Kjellaug Kløften Standal, Palma Standal, Marie Standal, Solveig Standal Rygg og Aksel Rygg, Simen Standal og Elisabeth Fiske, Magni Standal Hånes og Jogeir Hånes, Ida Standal, Andrea Rygg, Marianne Rygg, Birgitte Rygg og Kristian Rygg, 29.6.2009.
- Arvtakere av eiendommen 172/1: Eli Anne Tvergrov og Øystein Skare, Eldbjørg og Ola Tvergrov, Arvinger etter Kjell Jon Standal, 27.6.2009.

Hovedtrekk i klagen:

Klagene går delvis inn på spesifikke forhold knyttet til den enkelte eiendom, men omhandler for mestedelen felles forhold drøftet i fellesmøter i bygdelaget for Stavset og Ytre Standal. Flere av klagen viser til, og har vedlagt notatet: "Utvidet grunnstilling knyttet til innsigelse fra Stavset og Ytre Standal grendalag". Statnett har derfor valgt å sammenfatte og kommentere disse uttalelsene samlet.

Momenter som kommer frem i klagen:

- Hele eller deler av ledningen må legges i kabel. Mener at kabling er mangelfullt utredet.
- En ledning på vestsiden av fjorden slik som konsesjonsgitt, vil være en katastrofe for Hjørundfjorden og medføre store ulemper for beboere og tilreisende.
- Konsesjonsbeslutningen er tatt på mangelfullt grunnlag. Mener at utredningene er mangelfulle.
- Mangelfull utredning av biologisk mangfold. Spesielt rovfugl. Mener at utredere har benyttet rødliste fra 1999. Klageparten påpeker at flere rødlistearter fra den nasjonale rødlisten fra 2006 lever i området både når det gjelder fugl, bløtdyr, vilt og flora.
- Manglende konsekvensanalyse for utvikling av næringer, spesielt turisme. Flere av klagerne påpeker at turisme er en viktig del av næringsgrunnlaget for å kunne ha bosetting i Hjørundfjorden.
- Manglende oversikt over konsekvenser for bosetting. Mange vil flytte fra stedet eller neste generasjon vil ikke etablere seg.
- Mener at skredfaren/faren for steinsprang ikke er større på østsiden av fjorden i forhold til vestsiden slik Statnett har påpekt. Savner dokumentasjon som motbeviser dette. Frykter også at byggingen skal utløse skred.
- Uenig med NVE sin vurdering av at en ledningsføring på vestsiden er mindre visuelt forstyrrende enn om ledning ble bygget på østsiden av fjorden. Begrunner dette bl.a. med at området brukes aktivt og at utsikten er like mye mot "baksiden" av husene og mot solens gang (sør og vest). Dessuten vil bruk av kamouflerende tiltak gjøre at en ledning på østsiden blir mindre synlig fordi avstanden er så stor fra der folk bor og ferdes på vestsiden.
- Ledningen vil, sammen med restriksjoner i strandsonen (100m), legge store restriksjoner for næringsutvikling i området.
- Flere uttalelser uttrykker bekymring for helseeffekter av elektromagnetiske felt fra ledningen.

De fleste uttalelsene påpeker følgende alternative løsninger som kan velges dersom det skal bygges en kraftledning langs Hjørundfjorden:

- Bruke samme trasé som dagens 132 kV-ledning og enten transformere i Sykkylven eller legge dagens ledning i kabel i Hjørundfjorden. Det påpekes i flere av uttalelsen at dersom Sykkylven stasjon skal bygges må det skje nå dersom det skal kunne kalles et miljøtiltak. Når ny ledning er bygget på vestsiden av fjorden, er det for seint.
- Føre ledningen fra Standal til Trandal, frem Trandaldalen, over til Velledalen og slik unngå Sykkylven.
- Legge ledningen som sjøkabel fra Standal til Ørskog.
- Legge ledningen fra Standal over fjorden og ut østsiden av Hjørundfjorden.

Spesielle forhold som er tatt i enkelte av uttalelsene:

- Eier av 172/4 påpeker ulemper med opplading av metallgjenstander som vil bli resultat av ny ledning, og at han erfaringsmessig har stor overfølsomhet for statisk elektrisitet.
- Eier av 172/9 (hytte i Ytre Standal) ber om relevant informasjon om hvilke vurderinger som er foretatt i forhold til at ledningen er tenkt plassert kloss inntil hytta.
- Noen uttaleparter, og spesielt eierne av 172/1, påpeker plage med støy fra dagens fjordspenn, og vil ha svar på hvordan støyproblemene vil kunne løses, også i det tilfellet at man skulle legge ny ledning i traséen for dagens ledning og dermed bruke samme fjordkryssingspunkt som i dag.

Statnetts kommentarer:

Klagene, med felles utredninger, gir en grundig gjennomgang av lokale forhold og interesser, samt deres syn på konsekvensutredningene som er gjennomført. Vi kan imidlertid ikke se at det er fremføres vesentlig ny momenter som ikke tidligere har vært fremme i konsesjonsprosessen. Vi mener at miljøkonsekvenser, kabling og alternative traséløsninger tidligere er tilstrekkelig utredet i tråd med krav fra NVE.

Vi har imidlertid forståelse for at folk langs Hjørundfjorden føler det tungt å få en kraftledning i lia bak og delvis mellom (Ytre Standal) bebyggelsen. Statnett mener imidlertid at konsekvensutredningene er gjennomført i tråd med de krav som er gitt i konsekvensutredningsprogrammet fastsatt av NVE 3.10.2006 med supplerende krav om tilleggsutredninger av 16.11.2007. Miljøutredningene er utført av eksterne fagmiljø innenfor de rammene som er fastsatt i utredningskravene fra NVE. Gjennomførte konsekvensutredninger, sammen med supplerende informasjon gitt i høringsuttalelser, bør etter vår vurdering gi et tilstrekkelig beslutningsunderlag for valg av løsning.

Når det gjelder utfyllende opplysninger til konsekvensutredningene for biologisk mangfold, kan det bl.a. vises til uttalelse fra Jostein Fagerhol og Oddvar Olsen av 21.6.2007. Denne uttalelsen utfyller konsekvensutredningene med diverse tilleggsinformasjon om fugl langs Hjørundfjorden (Hvitryggspett, Fjellvåk og Kongeørn).

Når det gjelder hvilken utgave av Nasjonale rødliste som er benyttet, skriver fagutrederne i Miljøfaglig utredning AS følgende i sin rapport av januar 2006: ” *En ny nasjonal rødliste skal offentliggjøres 06.12.2006. Det har ikke vært mulig å benytte denne fordi den ikke forelå på rapporteringstidspunktet. I enkelte tilfeller er sannsynlig endringer lagt til grunn, for eksempel arter som ikke står på lista, men antas å komme inn ("rødlistekandidater").* Det må også opplyses at fagutrederne for biologisk mangfold ikke vurderte det som nødvendig å foreta supplerende fugleregistreringer i forbindelse med tilleggsutredningene våren/sommeren 2008.

Når det gjelder skredfaren ved Hjørundfjorden, så er den vel kjent. Det går i dag en ledning på østsiden av fjorden. Denne står relativt sikkert fordi mastene er plassert utifra lokalkunnskap på punkter som er mindre utsatt for store skred. Men Statnett har måttet fjerne steiner og reparert mindre skader på master som følge av steinsprang. Statnett avviser ikke at det også er skredfare på vestsiden av fjorden, men

faren for steinsprang er mindre på denne siden enn på østsiden. Statnett har benyttet NGI til å vurdere skredfaren på Ørskog – Fardal. Som følge av innspillene fra lokalbefolkningen har Statnett bedt NGI gjennomgå skredproblematikken i Hjørundfjorden på nytt. NGI ved skredeksperter Steinar Bakehøi gir følgende vurdering i e-post av 18.8.2009, og vil komme med et eget notat på dette:

"Parsellen Indre Standal – Gjevenes i Hjørundfjord, en foreløpig vurdering.

Fra Indre Standal (Store Standal) til Ytre Standal følger den planlagte traseen omtrent den eksisterende traseen for 132 kV-linja (med noen justeringer). Tidlig på 1970-tallet ble det kartlagt snøskred i Ørsta av Karstein Lied som seinere ble leder for snøskredavdelingen ved NGI, og NGI har også på oppdrag og med informasjon fra Statens vegvesen foretatt kartlegging langs fylkesvegen fra Store-standal og nordover langs Hjørundfjorden. NGI sitter derfor på rimelig god kjennskap til skredforholdene på denne sida av fjorden. De store skredene på østsida av fjorden nord for Molaupen ble også kartlagt i undersøkelsen på 1970-tallet, men det var ingen veg og bare en gård (Strandabøen) på denne strekningen mot Gjevenes slik at behov for kartlegging i dette området ikke var tilsvarende nødvendig som der det var bosetning.

Mellom Store Standal og Ytre Standal går det ei rekke skred, men de går stort sett i veldefinerte forsenkninger i terrenget. Det er derfor mulig å sette master på mellomliggende rygger i terrenget og spenne over de fleste skredfarene. Noen få steder kan det være nødvendig å sette opp forsterka master som tåler noe skredbelastning.

Fra Ytre Standal og nordover er det to alternative hovedtraseer, henholdsvis på østsida av fjorden med kryssing over til Molaupsnakken, eller på vestsida med kryssing lengre nord mot Gjevenakken. På vestsida fra Ytre Standal forbi Klubbeneset synes det som om det er lengre mellom hvert skredfar enn sør for Ytre Standal, og det bør være greit å legge ei linje i fjellsida med mastepunkter som ikke rammes av skred. En eventuell detaljvurdering vil vise om det er nødvendig med forsterka master her for å oppnå den driftssikkerheten som Statnett ønsker. Når det gjelder steinsprangaktivitet her, ser det ut som om sikkerheten kan ivaretas på mastepunktene.

På østsida går det i dag ei 132 kV-linje, og det ser ut til at man også der kan legge ei linje som kan få tilstrekkelig sikkerhet mot snøskred ved å spenne over hovedskredfarene. Detalkunnskapen på denne sida er noe mindre, og det er mulig at flere mastepunkter må sikres mot skred av den grunn. Fjellsida er generelt noe brattere slik at steinsprangaktiviteten må anses å bli høyere. De potensielle utløsningsområdene for steinsprang ligger nærmere linja på østsida i forhold til på vestsida. Vi vil ikke se bort fra at noen mastepunkt bør sikres spesielt mot steinsprang i tillegg til snøskred."

Når det gjelder elektromagnetiske felt fra kraftledningen, har vi forståelse for at mange føler bekymring. Disse forholdene har vi imidlertid utredet nøye, og det er ingen helårsboliger i Hjørundfjorden som ligger så nær planlagt ledning at magnetfeltene ved bolig vil overskride 0,4 mikroTesla i gjennomsnitt over året, som er den utredningsgrensen som Statens Strålevern har satt. Som tidligere redegjort for, tilsvarer dette en avstand fra ledningen på ca 70m. Nærmeste helårsbolig ligger vel 160 m fra ledningens senterlinje, mens nærmeste fritidsbolig ligger ca 35 m fra. Det ligger totalt fire fritidsboliger fra ca 35 til ca 75 meter fra planlagt ledning i dette området. En av disse er tidligere brukt som helårsbolig

Når det gjelder bekymring for opplading av metallgjenstander og ubehag som følge av statisk elektrisitet, er Statnetts erfaring at man utenfor ca 40 m avstand fra en 420 kV-ledning ikke vil ha problemer med slik opplading av metallgjenstander som gjerder, takrenner osv. Vegetasjon og terreng kan skjerme mot slik opplading. Dersom det oppstår problemer med opplading av metallgjenstander, vil dette kunne avhjelpes ved jording eller skjerming av gjenstandene. Dette bekostes av ledningseier.

Planlagt ledning (senterlinjen) ligger ca 60 meter fra hytte på eiendommen 172/9: Det er svært vanskelig å føre frem en ledning langs vestsida av Hjørundfjorden uten samtidig å komme i nærheten av noe

bebyggelse. Statnett har utredete alternative løsninger forbi Ytre Standal. Dette er redegjort for i tilleggsutredningen av februar 2008 (s.65-67). Siden traséen her må krysse over dalen i området der det er bebyggelse, har Statnett anbefalt at man legger størst vekt på fast bosetting. Ledningen er derfor plassert omtrent midt i mellom gårdsbebyggelsen nede ved fjorden og bebyggelsen på 172/3 lengre oppe i dalen. Konsekvensen av dette er at fire fritidsboliger får ledningen tett innpå seg. Avstandene til bebyggelse er angitt i avsnittet over.

Det er riktig at det er en del støy fra dagens fjordspenn. Dette skyldes i all hovedsak vibrasjoner. Eldre fjordspenn er ofte vibrasjon Dempet med dempelodd. Dette fungerer ikke alltid tilfredsstillende. Ved nye fjordspenn benytter vi nå en annen teknikk der spennene fulldempes med dempelopper ulike steder på linene. Vi har god erfaring med dette, og kan bl.a. vise til det nyeste spennet over Sunndalsfjorden. Vi mener derfor at det for et nytt fjordspenn vil bli mindre problemer med hørbar støy enn fra dagens spenn.

Standal Alpesenter, Ørsta:

Hovedtrekk i klagen:

Klager på vilkårene gitt i konsesjonen. Krever bl.a. at:

- Transformering eller andre tiltak i Sykkylven slik at dagens 132 kV-ledning Haugen-Sykkylven kan saneres.
- Kabling av 22 kV nett i området samt kabling av telefon og lavspentnett og legging av optisk kabel i samme grøft langs veien.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter i saken. Disse kravene er tidligere fremstilt i uttalelse til søknaden av februar 2007. Se for øvrig våre kommentarer til klagen fra Møre og Romsdal fylke og Ørsta kommune.

Folkeaksjonen mot 420 kV luftledning Ørskog-Fardal, 29.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Alternativer til tradisjonell luftledning er ikke tilstrekkelig utredet.
- Mener at både miljøperspektiv, beredskap og sikkerhet ved luftledning og åpne transformatorstasjoner kontra kabelløsning og stasjoner i fjell, ikke er utredet og tatt hensyn til.
- Mener at energitap ved de alternative løsningene ikke er utredet og tatt hensyn til.
- Etterlyser mer utredninger på alternative måter å frakte strøm og bygge opp kraftsystemet (bl.a. to distribusjonsårer for likestrøm).
- Krever en høring/utredning hos EU der beredskap, sikkerhet, terror, kriser og krig ivaretas.

Statnetts kommentarer:

Statnett mener at konsekvenser og alternative løsninger er tilstrekkelig utredet i tråd med krav fastsatt av NVE.

Ørskog-Fardal planlegges og prosjekteres for å ivareta en god beredskap og sikkerhet i strømforsyningen.

Kabling kan på ingen måte sies å være en sikkerhets- og beredskapsmessig bedre løsning enn en luftledning. Kabelanlegg kan meget lett påføres skade. Men til motsetning fra luftledning vil reparasjonstiden være svært lang.

Follestad og Myklebust Gardslag, Ørsta, 29.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Ledningen må legges i sjøkabel utenfor Sunnmørsfjella. Miljøkonsekvensene med hensyn på ledningens virkning på lokal næringsutvikling med hensyn på turisme og oppleving, er ikke tilstrekkelig utredet og belyst.
- Dersom det skulle bli en luftledning vil gardslaget ikke akseptere noe annet alternativ enn det konsesjonsgitte lengst inne på fjella (1.2.1 øst for Follestadalen). Alle liner/master må bygges med matt løsning.

Statnetts kommentarer:

Statnett mener konsekvensene, også med hensyn på turisme og oppleving, er tilstrekkelig utredet i henhold til de utredningskrav som er fastsatt. Jf. blant annet NINA rapportene 212 (2006) og 335 (2008). Det er i konsesjonen forutsatt benyttet mattete liner på hele strekningen. Mastene er naturlig matte.

Øy gardslag, Ørsta, 25.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at kabelalternativene er mangelfullt utredet. Påpeker blant annet muligheten for sjøkabel fra Ørskog via Håheim (transformering mot Ålesund og Ørsta) og Dalsfjorden med videreføring via Stårheim til Åskåra (Ålfoten).
- Mener også at følgende forhold er mangelfullt utredet:
  - Kostnader ved avbøtende tiltak for ledning sammenlignet med kostnader for kabling.
  - Ikke kvantifiserbare kostnader for dem som rammes.
  - Konsekvenser for Sunnmørsalpene og Hjørundfjorden som turistområde.
  - Samfunnskostnader generelt og i forhold til ødeleggelse/svekking av merkevarer.
  - Vinning over tid pga mindre strømtap for kabel i forhold til for luftledning.
- Har tid til å vente på grundig saksutredning og ny teknologi nå når man har de mobile gasskraftverkene på plass.
- Forurensere må betale. Viser til at Norsk Hydro flytter fra overskudds til underskuddsområde, og Staten ved etablering av Ormen Lange anlegget.
- Det er ulogisk å legge ledningen inne i landet når framtidig strømproduksjon stort sett vil ligge på kysten.
- Dersom ledningen skulle bli bygget som luftledning, er konsesjonsgitt alternativ 1.2.1 det eneste akseptable alternativet.
- Ledningen må ikke få en knekk på strekningen fra Seilen til Myklebustsætra, men heller gå litt lengre sør for å komme lengre bort fra hyttefeltet. Dette blir også bedre utifra et "snøfonnsperspektiv".
- Krever at det blir satt vilkår om bruk av komposittisolatorer eller andre mattete isolatorer også for alternativ 1.2.1.
- Alle master som har skog eller parti med mørke hamre bak seg, må få kamuflasjefarge. Det gjelder hele Standaleidet tom mast 1626. Mastene 1627, 1628 og 1629 må vurderes når mastepunktene er endelig fastlagt. Dette må gjøres i samråd med grunneierne.

- Eksisterende 132 kV-ledning må saneres eller kables. Dagens 22 kV-ledning må kables.
- Ved Hjørundfjorden må ledningen følge nåværende 132 kV-ledning. Er uenig i argumentet om at miljøgevinsten ved Sykkylven stasjon og sanering av dagens ledning ikke står i forhold til kostnaden.

Statnetts kommentarer:

Statnett mener at kabling og konsekvenser er godt nok utredet og i samsvar med pålegg som er gitt. Vi kan for øvrig ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært fremme i prosessen og som kan ha betydning for konsesjonen. Jf uttalelse fra Øy gardslag datert 6.5.2008 der de aller fleste av disse momentene som nevnt over er fremført. Når det gjelder alternativet med kabling fra Ørskog via Dalsfjorden til Ålfoten, er dette tidligere fremmet som forslag bl.a. av ordførere i regionen. Dette er et alternativ som vi har redegjort for, både som likestrøm og vekselstrøm, i brev til NVE av 4.3.2009 der vi kommenterer innkomne høringsuttalelser.

Ønsket om å unngå "knekken" på alternativ 1.2.1 er ikke tatt opp skriftlig tidligere, men nevnt på lokalt møte. Avstanden til hyttefeltet er ca 300 m. Det vil antakelig være mulig, og kanskje også teknisk ønskelig, å justere traséen litt mot sørøst (inntil ca 50 m) mellom mast 1625 og 1629 for å unngå område med oppsamling av snø ved mast 1629. Men noen stor justering med føring vesentlig høyere opp i lia, er ikke ønskelig verken estetisk eller teknisk (klimalaster osv). Disse forholdene vil bli vurdert ved detaljprosjektering av ledningen, og vi regner i så fall med at dette kan gjøres innenfor gjeldende konsesjon.

Når det gjelder krav om ytterlige kamouflasje og valg av isolatortyper, vil Statnett fraråde å benytte kompositisolatorer på alternativ 1.2.1 pga store islaster og mekaniske påvirkninger, samt tidvis dårlig tilgjengelighet.

Når det gjelder sanering og kabling av underliggende nett, viser vi til vår kommentar til klagen fra Ørsta kommune og Møre og Romsdal fylke.

Innbyggjarane i Hovdenakken, v/Ann-Lise Brekke, Ørsta, 28.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at alternative måter for å transportere energi fra Fardal til Ørskog er mangelfullt utredet, og at det ikke foreligger dokumentasjon for kostnader ved kabling slik at det kan veies mot verdiforringing av områdene langs kraftledningen.
- Mener at konsekvensene for deres nærområde er mangelfullt utredet. Påpeker følgende forhold:
  - Krever fremlagt kart og rapport med angivelse av magnetfelt ved maksimal belastning av linje og transformatorstasjon.
  - Det er ikke fremlagt løsninger for sikring av vannkilde som ligger nær planlagt transformatorstasjon.
  - Krever utredning av godtgjøring for at området blir verdiløst mht fritidshus, fritidsaktiviteter og rekreasjon.
  - Krever at Tussa sine ledninger mot Bjørke blir kablet fra Haugen til Bondalseidet.

Statnetts kommentarer:

Statnett mener at alternative løsninger og konsekvenser er godt nok utredet i tråd med de krav vi har mottatt fra NVE.

Når det gjelder magnetfelt fra transformatorstasjon, så er det ikke utført spesifikt for stasjonen i Ørsta. Dette er imidlertid utført for Moskog stasjon, som er langt større enn Ørsta. Jf side 17-18 i tilleggssøknad/-utredning av februar 2008. Av denne utredningen fremgår det at det er magnetfeltene fra ledningene inn mot stasjonene som er avgjørende for feltene i nærheten av stasjonene.

Når det gjelder nevnte vannkilde, så ble Statnett gjort oppmerksom på den allerede i forbindelse med de første planene for Ørsta stasjon. Stasjonen er nå trukket lengre bort fra denne kilden. Avstanden og beliggenhet er så stor, at vi mener at det ikke er noen fare for at anleggsarbeidet eller stasjonen som sådan skal kunne påvirke vannkvalitet og vannmengde.

For øvrig mener vi at det ikke kan være Statnetts ansvar å foreta eventuell kabling av dagens 66 kV-ledninger mot Bjørke.

Svein Vatne, Ørsta, 5.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at kablingsalternativet ikke er godt nok utredet.
- Påpeker ulemper for skogbruket i Vatnedalen og konsekvenser for biologisk mangfold (fugl).

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye argumenter som ikke tidligere har vært kjent under konsesjonsprosessen, og vi mener at kabling er tilstrekkelig utredet.

Alf Igesund, Ørsta/Oslo, 9.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at kabelalternativet ikke tilstrekkelig vurdert. Herunder påpekes vurdering av alternativ med kabling fra Ørskog via Håheim og Dalsfjorden til Åskåra.
- Om en luftledning skal bygges må den korrigeres i tråd med tidligere innspill, og blant annet plassere høyere oppe i lia i Vatnedalen.
- Går i klagen inn på en rekke systemmessige forhold som skulle tilsi at det ikke er behov for ledningen og stasjonen i Ørsta slik som planlagt.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere er tatt med i konsesjonsbehandlingen. Når det gjelder kabelalternativet Ørskog-Håheim-Dalsfjorden-Åskåra viser vi til våre kommentarer til klage fra Øy Gardslag. Ønsker om justering av traséen i Vatnedalen er tidligere vurdert av Statnett. Statnett kan kun anbefale den justering som vi la frem i vårt brev til NVE av 4.3.2009, og som nå er tatt inn i NVE sitt konsesjonsvedtak. Mindre tilpasninger vil imidlertid bli vurdert i forbindelse med landmålingsarbeidet/detaljprosjekteringen.

Når det gjelder de systemmessige forhold som er kommentert i klagen, går vi ikke inn på det her, da disse synes å bygge på missforståelser av de faktiske forhold. Dette bygger bl.a. på elementer i uttalelser fra Tussa Nett. Alle disse forholdene er grundig redegjort for i konsesjonssøknadene og konsekvensutredningene som er fremlagt i prosjektet.

Volda kommune, planutvalget, 1.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Krever at kablingsalternativet blir bedre utredet, der miljøaspektet, verdiene av urørt natur og virkninger for reiseliv blir sterkere vektlagt. For Volda er fjordkryssingen og den bosatte delen av Høydalen særlig aktuelt for kabling.
- Dersom kablingsalternativet ikke blir videreført, må ledningen bygges i samsvar med trasévalg gitt i konsesjonsvedtaket.
- Mener at det i konsesjonsvilkårene ikke er satt tilstrekkelig krav om sanering eller kabling av lokalnett i området. Dette må utredes bedre.
- Statnett bør pålegges å utrede transformering i Sykkylven med tilhørende sanering av 132 kV-ledning Haugen-Sykkylven.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært fremme i saken. Vi mener at både kabling og alternativet med stasjon i Sykkylven er tilstrekkelig utredet. Se også våre kommentarer til klagen fra Møre og Romsdal Fylke og fra Øy Gardslag.

Anne og Trond Ryslett, Volda, 30.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Ledningen må flyttes lengre fra tunet, opp i fjellet.
- Tilgangen til lokalt høyspentnett må ikke bli svekket. Det vises her til tillatelse som er gitt til Tussa Nett om å få sanere dagens 66 kV-ledning Straumshavn-Haugen. Dette vil påføre småkrafteierne i Høydalen store ekstrakostnader for uttransport av strøm.

Statnetts kommentarer:

Ledningstraséen er her justert noe høyere i lia i forhold til de første planene, og er nå lagt lengre bort fra bebyggelsen og dagens 132 kV-ledning som skal rives når ny ledning er bygget. Avstanden til gårdstunet i Øvsteberget (der klageparten er brukere) er ca 300 m. Avstand fra ledning til hytte ovenfor gårdsbruket, er ca 100m. Vi mener at konsesjonsgitt plassering er optimal samlet sett i forhold til tilpasning til fjordspennet, bebyggelse, landskap og tekniske forhold.

Vi ønsker ikke å kommentere utviklingen av lokal- og regionalnettet i området da dette ikke er Statnetts ansvar.

Eid kommune, kommunestyret, 25.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Ledningen kommer uakseptabelt nær bosetting på Nor/Vedvika. Mener det er en vesentlig mangel at dette ikke er vurdert i bakgrunnsnotatet for konsesjonsvedtaket. Krever at det blir utredet et alternativ der ledningen krysser dalen lengre øst, mellom Fureneset på sørsiden og Vedviknibba på nordsiden av Hornindalsvatnet.
- Mener at det er en vesentlig mangel at transformering i Svelgen med traséføring nordover herifra, ikke er utredet.
- Krever at sjøkabelalternativet blir ytterligere utredet.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært fremmet som en del av vurderingsunderlaget for konsesjonen. Vi mener at forholdet til bebyggelse og ulike kabelalternativer er tilstrekkelig utredet.

Når det gjelder kryssing av dalen (dvs. Hornindalsvatnet) lengre øst, er det utredet varianter av forslaget som her fremsettes. Vi viser her til våre kommentarer til klagen fra Sogn og Fjordane fylkeskommune. Kommunestyret krav om utredning gjelder kryssing av vannet mellom Fureneset og Vedviknibba, mens tidligere utredet løsning, og løsningen som nevnes i fylkeskommunes vedtak, går fra Fureneset til Hestfjellet. Løsningen som kommunen ønsker utredet for kryssingen av vannet er ikke teknisk gjennomførbar pga lengde kombinert med terrengforhold.

Når det gjelder transformering i Svelgen viser vi til side 12-15 i vårt brev til NVE av 4.3.2009, der vi kommenterer uttalelsene til tilleggssøknaden av oktober 2008.

Leivdal grunneigarlag, Eid, 2.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Grunneierlaget fikk for 3 år siden avslag på konsesjon for Leivdøla kraftverk i nærområdet der ny ledning er planlagt begrunnet i stor konflikt med verneverdiene i vassdraget. Konsesjon for kraftledningen må avvises da dette er et mye større inngrep.
- En ny dominerende kraftledning i Fladalen vil være svært negativt for friluftinteressene.
- Dersom kraftledningen blir bygd, er det et krav at det skal være kamouflerende tiltak også fra Vedvika og nordover til Leivdal transformatorstasjon og gjennom Fladalen.
- Krever ledningen lagt i sjøkabel. Må i det minste kunne forlange at sjøkabel på deler av ledningen blir videre utredet og seriøst vurdert. Vent med linja til ny kabelteknologi er klar til å tas i bruk.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært vurdert. Ny ledning er lagt utenom de sentrale og mest brukte delene av Fladalen, og dagens ledning gjennom Fladalen vil bli revet. For øvrig mener vi at kabel er tilstrekkelig utredet både når det gjelder tradisjonell vekselstrøm, likestrøm og den såkalte "nye" likestrømsteknologien (VSC).

Grunneiere, beboere og naboer i området Nor og Vedvika, Eid, 30.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

Klagen er en felles uttalelse signert av eiere/beboere av følgende eiendommer: 4/1 (Ester Kongsvik), 4/3 og 5 (Ketil Nord og Lisbeth F. Nord), 4/13 (Leif Nord), 4/9 (Atle Skrede og Sissel Lillestøl), 4/19 (Tone Nord), 4/16 (Rune Midthjell og Nina Sofie Nor Midthjell), 4/15 og 17 (Eldar Nor og Inga Nor, Øyvind og Anne-Britt Dyptveit), 4/4 (Ola Nord), 4/6 og 11 (Jan Olset), 4/18 (Kolbjørn Nord), 57/12 (Johan, Aud og Johnny Vedvik), 57/1 (Jakob Vedvik) og 57/2 (Inger-Merete Maurset).

- Krever at ledningen flyttes til andre traséer som ikke på samme måte kommer i nærheten av fastboende. For eksempel over Hornindalsvatnet lengre øst.
- Ledningen gir nærføring til flere boliger og bedriften Nordsand AS med 20 tilsette.

- Ledningen vil båndlegge og gi reduksjoner i fremtidig utvikling av friluftsområdet i strandsonen til et vernet vassdrag.
- Krever at magnetfeltene ved maksimal belastning på ledning skal legges til grunn ved valg av trasé i Eid.
- Krever at dagens 132 kV ledning som krysser vassdraget ved Nor blir sanert. Det ligger her til rette for kabel. Uttalepartene står til hjelp med forslag til løsninger.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter i saken. Når det gjelder mulig trasé over Hornindalsvatnet lengre øst, viser vi til våre kommentarer til klagen fra Sogn og Fjordane fylkeskommune og Eid kommune. Når det gjelder utredning av magnetfelt så har vi fulgt de retningslinjer som ligger i anbefalingene fra Statens Strålevern og pålegg fra NVE om bruk av gjennomsnittlig strømbelastning over året. Den nærmeste boligen i området ligger ca 130 m fra planlagt lednings senterlinje.

AS Nordsand, Eid, 19.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Konesjonsgitt ledningstrasé vil gå rett over anleggsområdet for bedriften, og en mast er plassert midt i grustaket der virksomheten daglig driver utvinning og utkjøring av masser. Vedlegger tidligere uttalelser.
- Ber om at OED synfarer området for å se hvor uholdbar og helsefarlig løsningen er.
- Mener at det må være mulig å foreta mindre justering, for eksempel å flytte ledningen noe øst for Maragjølet.
- Skulle NVEs konsesjon bli opprettholdt, bes det om at Statnett blir pålagt å dekke kostnadene ved flytting av aktivitetene til et tryggere område.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremmes nye momenter som ikke tidligere har vært fremmet i konsesjonsprosessen. Når det gjelder trasé øst for Maragjølet (med kryssing over Hornindalsvatnet lengre øst), så er dette utredet. Vi viser for øvrig til våre kommentarer til klagen fra Sogn og Fjordane fylkeskommune og fra Eid kommune.

Naturvernforbundet i Eid og Aksjonsgruppa mot 420 kV gjennom Eid, 23.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Regler og tilrådinger når det gjelder nærhet til boliger er kynisk ignorert (Vedvika/Norområdet).
- Lite oppmerksomhet på hensynet og ansvaret for verna vassdrag og naturområder, inkludert Sætreområda. Naturvern og friluftsliv må veie tyngre enn rene kommersielle interesser.
- Overdrevet og usaklig poengtering av riving av eksisterende 132 kV linjer der bare en liten del gjelder Eid.
- Ledningen vil forringe bo- og trivselsmiljøet i hele Eid. Ledningen blir et visuelt sjokk.
- Dersom ledningen skal presses gjennom, må det være en æresak å finne traséer som er ute av syn også i Eid kommune.

Statnetts kommentarer:

Statnett har i sitt plan- og utredningsarbeide fulgt både retningslinjer fra Statens strålevern og krav fra NVE når det gjelder elektromagnetiske felt, bebyggelse og helse. Vi mener også at vi har utredet både alternative traséer og miljøkonsekvenser i henhold til de utredningskrav som tidligere er fastsatt av NVE.

Bremanger kommune, formannskapet, 30.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Kan ikke akseptere valgt løsning gjennom Bremanger. Dette gjelder særlig rasering av Førdsdalen som følge av ledningsfremføring og plassering av transformatorstasjon.
- Er en vesentlig mangel at alternative med fremføring av linjen fra Grov via Storbotn til Åskåra ikke er tilstrekkelig utredet.
- Krever at forholdene omkring sentralnettstilknytning for Elkem Bremanger AS blir avklart før stadfesting av konsesjonen.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært fremmet og vurdert i konsesjonsbehandlingen. Statnett mener at traséløsning mellom Grov og Åskåra er tilstrekkelig utredet. Som tidligere utredet er dette en helt uakseptabel løsning med hensyn til driftsikkerheten på ledningen. Se side 45 i vår tilleggsøknad/-utredning av oktober 2008. Når det gjelder sentralnettstilknytning for Elkem Bremanger, er dette noe som kommunen også tok opp i sin høringsuttalelse til vår tilleggsutredning av oktober 2008, og som vi har kommentert i vårt brev til NVE av 4.3.2009.

Førde grunneigarlag, Bremanger, 29.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

Protesterer på det sterkeste på linjetrasé og trafoplassering som er valgt i vårt nærområde (Førdedalen).

- Linja går ikke korteste veien og bærer ikke preg av å være stamnett
- Burde sett nærmere på opprusting av eksisterende ledningsnett.
- Raserer store deler av naturen i Sogn og Fjordane.
- Nye linjeføringer er ikke konsekvensutredet.
- Raserer det eneste gjenværende dalføret med urørt natur i Ålfoten som er mye nyttet som tur- og friluftsområde. Linjen er plassert gjennom gammel furuskog.
- All ferdsel i dalføret blir i strålingsfeltet fra kraftledningen da dalføret er smalt og trangt.
- Plassering av ledning og transformatorstasjon er i strid med vedtak i Bremanger kommunestyre.
- Kommunestyret har krevd at linjeføring Grov-Åskåra skulle utredes.
- Kommunestyret har krevd at transformering i Svelgen og fjordkryssing ved Otteren blir vurdert. Dette er ikke gjort.

Grunneierlaget påpeker at de tidligere har påpekt mangler i utredningene og krevd følgende forhold utredet/dokumentert, men at de ikke har mottatt slikt materiale:

- Strålingsfare
- Båndlegging av eksisterende busetting og fremtidig bosetting og hytteprosjekt.
- Konsekvensutredning vedrørende transformatorplassering og linjeføring i forhold til utnyttelse av elveressursene i den lakseførende elva.

- Har påvist feil i kartmaterialet, og påpekt at flere nye bolighus ikke er vist. Feilene er meldt inn men på arrogant og provoserende vis oversett av Statnett.
- Utredning av sanering av eksisterende ledninger.

Mange føler seg tvunget til å flytte fra bygda pga av strålingsfaren dersom ledningen kommer som konsesjonsnett.

Opplever at alle høringsuttalelsene og konstruktive innspill som er meldt inn ikke er blitt hørt på noe punkt. Det er ikke tatt hensyn til verken lokaldemokrati eller grunneiere.

Statnetts kommentar:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere er fremført og har vært en del av underlaget for konsesjonsbehandlingen. Statnett mener at vi har utredet både alternativer og miljøkonsekvenser i tråd med de pålegg vi har fått fra NVE.

En del av de forhold som grunneierlaget har krevd utredet, er ikke videreført som krav fra NVE til Statnett. Disse forholdene har vi imidlertid gjennomgått i vårt brev til NVE av 4.3.2009 (side 15-18 og 12-15), der vi kommenterer høringsuttalelsene til vår tilleggsutredning av oktober 2008. Det er riktig av det ikke er sendt kopi av dette brevet til berørte grunneiere. Det er imidlertid gjort tilgjengelig på internett.

Selv om grunneierlaget ikke har fått gjennomslag for sitt krav om å få ledningen og stasjonen bort fra Førdedalen, er det ikke riktig å si at beboerne ikke på noe punkt er blitt hørt. Det er gjort flere endringer/justeringer av både ledningstrasé og transformatorplassering siden ledningen ble meldt og siden stasjonen ble omsøkt første gang.

Inger Rise Hallset, Andreas Riis og Atle Rise, Bremanger, 17.7.2009:

Hovedtrekk i uttalelsen:

- Ønsker ikke at ledningen legges over eiendommene våre.
- Om ledningen blir bygget, må det gjøres mest mulig skånsomt inngrep og utbygger må pålegges skikkelig opprydding.
- Utbyggingen vil forringe naturen og gir ingen goder for grunneier og allmennheten.
- Det må planlegges bygging av skogsvei til plantefelt vest for Svelgsvatnet. Gjelder mastepunktene 130, 132, 133 A, B og C.

Statnetts kommentar:

Statnett vurderer det ikke som nødvendig å bygge vei frem til de nevnte mastepunktene. Det kan imidlertid bli aktuelt å anlegge en traktorslepe i dette området for å få ut tømmer. Dette er noe Statnett vil vurdere nærmere som en del av arbeidet med detaljering av transportplan og forberedelse av anleggsarbeidet og skogrydding.

Elkem AS Bremanger Smelteverk, 29.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Beklager at ikke Svelgen blir valgt som sted for transformatorstasjon. Dette ville gitt en bedre forsyningsikkerhet.

- Dersom Svelgen ikke blir nedtransformeringspunkt, bør NVE kreve en oppgradering av 132 kV-linjen mellom Svelgen og Ålfoten som del av den totale løsningen. Påpeker at sentralnettspunkt Svelgen er blant de med mest avbrudd i landet på grunn av feil på nettet.
- Elkem er bekymret for økte kostnader dersom verket mister direkte tilknytning til sentralnettet. Dette kan påvirke utbygging og fornying av virksomheten.
- Mener at 132 kV-ledningen mellom Moskog og Åskåra også vil ha en utstrakt "sentralnettsfunksjon" i fremtiden, og at den derfor bør forbli en del av sentralnettet.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært fremme i saken.

Det er riktig som det nevnes at Svelgen har en dårlig pålitelighet i strømforsyningen. Dette skyldes et svakt 132 kV-nett som er delt i Åskåra. Dette medfører bl.a. at det ved feil på 132 kV-nettet mellom Svelgen og Moskog, vil kunne bli problemer med momentan reserve fra nord (Åskåra). Situasjonen var enda dårligere før 132 kV-ledningen Fardal – Mel ble etablert. Da ble forsyningen i Svelgen påvirket av feil på sentralnettet hele veien mellom Fardal og Svelgen.

Situasjonen vil imidlertid bli langt bedre når ny 420 kV ledning med transformering i Ålfoten og i Moskog er på plass. Da vil man i normale driftsituasjoner ha full momentan reserve ved feil på en av ledningene inn mot Svelgen.

Flora kommune, utbyggingsutvalet, 25.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at ledningen må legges i sjøkabel
- Dersom vedtak om luftledning blir stående, må følgende tiltak/justeringer gjøres:
  - Kamufleringstiltak fra Haukå, under Haukånipa mot Grytadalen.
  - Bruke automatisk flyvarslingssystem over Nordalsfjorden.
  - På strekningen Fløgen/Hatleseth og mot Nordalsfjorden må ledningen justeres slik at en unngår silhuettvirkning.
  - Ledningen må følge 1.18 til Hardbakke og trasé 1 videre til Hatleset slik at den følger eksisterende ledning.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter som tidligere ikke har vært fremmet.

Når det gjelder markering/flyvarsling av fjordspenn, mener vi at kryssingen av Nordfjorden ikke er så landskapsmessig sårbart at tradisjonell flyvarsling bør unngås.

Justeringen av traséen ved Hatlesetnipa (Hatleseth – Nordalsfjorden), er dette noe som tidligere er tatt opp i saksbehandlingen i kommunen, men som ikke har fremkommet som ønske i politiske vedtak før nå. Statnett ser at plasseringen av to master i silhuett vest for Hatlesetnipa kan være landskapsmessig uheldig spesielt sett fra Hatlesetnipa/turområde. Vi gjør nå en vurdering av å legge traséen lavere i terrenget. Dette er fullt mulig å gjøre. Vi vil prosjektere og markere master i terrenget for en slik løsning. Dersom vi finner at dette er en akseptabel løsning vil vi innhente kommentarer til forslaget fra berørte parter før vi eventuelt fremmer søknad om konsesjonsendring på dette punktet.

Når det gjelder kopling mellom trasé 1.18 og 1.0 noe lengre øst enn det som er konsesjonsgitt, så var det en løsning som var opp på et tidligere tidspunkt. Dette ble imidlertid justert for å få ny ledning lengre bort fra bebyggelsen i området.

Jens Petter Strømsnes og Anne-Karin Kleiven Rynning, Flora, 29.6.2009:

Klagepartene er grunneiere for eiendommene 15/1 og 14/1 ved Haukå i Flora.

Hovedtrekk i klagen:

- Klager på valg av traséalternativ 1.17.1. Mener at alternativ 1.16 må velges forbi Haukå.
- Mener at kommunens prioritering av løsning og også NVEs valg av løsning er gjort på feil grunnlag.
- Påpeker en rekke forhold som de mener enten er feil eller mangelfullt fremstilt av bl.a. Turlaget, og at Flora kommune og dermed også NVE har tatt beslutning på mangelfullt grunnlag. Dette omhandler blant annet:
  - Fjellhylla som 1.16 går på er ikke mye brukt til tur, og det er ikke merket turrute her. Mener at det er feil det som står på side 265 i NVE sitt notat "Bakgrunn for vedtak" om at fjellhylla der 1.16 går er... "den naturlige staden å gå dersom man skal vidare inn i fjellet frå Haukå og derfor er turruta lagt her". Det er ikke her man går dersom man skal inn på fjellet.
  - Andre turtraséer som kommer nærmere alternativ 1.17.1 er mer brukt. Blant annet er sti langs Tåelva gjort i stand med SMIL-midler. Herfra vil 1.17.1 sees mer enn alternativ 1.16.
  - Avtalen mellom Turlaget og grunneier av 15/1 om merking av turruter ble oppsagt i 2008.
  - Opplyser at avtalen Turlaget har med grunneierne om hytten Grytadalsbu, går ut i 2019 og at denne ikke vil bli fornyet.
  - 1.17.1 blir mer til hinder for skogsdriften.
  - 1.17.1 kommer nær inntil klatreveggen som benyttes av Florø klatreklubb.

Statnetts kommentarer:

En del av disse opplysningene er nye for Statnett. Men vi har ikke forutsetninger for å vurdere disse i forhold til de opplysninger som gis av Turlaget.

Når det gjelder bruk av fjellside som klatrevegg, så kan vi ikke se at ledningen skal være noe til hinder for fortsatt slik bruk uansett hvilket traséalternativ som velges.

Statnett anbefalte i konsesjonssøknaden alternativ 1.16 da vi mener at dette landskapsmessig og anleggsteknisk er bedre enn konsesjonsgitt alternativ 1.17.1. Men begge alternativene er akseptable for Statnett.

Grunneiere og andre beboere langs traséalternativ 1.18, Flora, 30.6.2009:

Klagen er felles for grunneier/beboere av følgende eiendommer: 64/1 (Kjell og Merete Humlestøl + 3 barn), 64/2 (Idar og Laila Øren + 3 barn), 65/ (Audun og Anne Grete Ramsdal + 4 barn), 65/ (Sigmund og Eva Ramsdal + 3 barn), 63/2 (Ivar og Oddny Svorstøl + 2 barn), 63/ (Eiler og Wenche Øybost + 4 barn), 63/ (Martin og Bjørg Svarhumle), 63/ (Bent Endestad), 59/1 (Edgar Anette Endestad + 2 barn), 59/2 (Roy og Gro Anette Humlestøl + 2 barn), 59/3 (Oddvar og Marit Endestad + 3 barn), 59/4 (Evert og Grete Havn + 2 barn), 57/2 (Lidvin Øyra), 57/1 (dødsboet etter Nils og Astrid Øren v/Leif Øren), 57/7 (Atle og Brit Øren + 2 barn) og 65/ (Skigruppa Eikefjord IL v/ Jan Arve Solheim).

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at NVE har valgt trasé på feil grunnlag, og krever at OED kommer på befarings.
- Mener at konsesjonsgitt trasé vil bli langt mer synlig, er landskapsmessig dårligere og berører langt flere mennesker og bebyggelse enn alternativ 1.0.
- Mener at man må velge alternativ 1.0, men med kabling av dagens ledninger og topplinene for ny ved Storebru, samt justere ny ledning slik at den her kommer minst 150 m fra bebyggelsen.

Statnetts kommentar:

Vi kan ikke se at det her kommer frem nye opplysninger som ikke tidligere har vært kjent under konsesjonsbehandlingen. Kabling av eksisterende ledninger og justering av ny ledning ved Storebru er redegjort for i vår tilleggsutredning av oktober 2008 (side 52-58).

Lidvin Nils Øyra og Leif Arne Øren, Flora, 2.7.2009:

Klagepartene er hhv grunneier for eiendommen 57/3 og bobestyrer for eiendommen 57/1 ved Endestadvatnet.

Hovedtrekk i klagen:

- Kan ikke se at endringer som er gjort i trasé minskar ulempene for eiendommene, jf tidligere uttalelse 10.6.2008. Mener at ledningen må legges mest mulig utenom produktive områder og busetting. Om dette ikke er mulig må den legges i kabel. Bør legges mer i rett linje da den er en transportlinje for elektrisk kraft fra Indre Sogn til Sunnmøre.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært kjent. Vi har tidligere gjort grundig rede for at dette ikke er en ren transportåre mellom Indre Sogn og Sunnmøre. Se for øvrig klagen fra grunneiere og beboere langs 1.18.

Naustdal kommune, kommunestyret, 18.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Kommunestyret kan ikke akseptere konsesjonsgitt alternativ 1.0. Dette vil ha store negative virkninger for bomiljø, nær-friområde og potensiell vekst og utviklingsareal i kommunen.
- Ledningen må legges i sjøkabel.
- Krever sekundært at tidligere utredet alternativ 1.18 blir konsesjonssøkt

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter i saken. Alternativ 1.18 er tidligere utredet. Dette alternativet ble ikke omsøkt, primært begrunnet i merkostnaden på ca 35 MNOK i forhold til alternativ 1.0, samtidig som den samlet sett var vurdert å ikke være miljømessig bedre enn alternativ 1.0. Jf konsekvensutredning for seksjon 2 av februar 2007 (side 137-138) med tilhørende fagrapporter.

Arne Grimseth, Naustdal, 2.7.2009:

Klageren eier eiendommen 153/2.

Hovedtrekk i klagen:

- Kan ikke akseptere ledningen over eiendommen. Valgt trasé ved kryssing av Naustdal er den som gjør mest skade for enkeltpersoner og utviklingen av Naustdal
- Eiendommen tåler ikke et nytt inngrep av denne størrelse. Generasjonsskifte og utvikling av gården er stoppet opp i påvente av endelig trasévalg for ledningen.
- Nytt bustadhus vil ikke være mulig på gården med ny ledning.
- Mener at friluftsliv ikke er utredet i tråd med krav i fastlagt utredningsprogram.
- Mener at konsekvensene for laksen ikke er utredet.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært fremme i saken. Statnett mener at konsekvensene av ledningen er tilstrekkelig utredet i henhold til de utredningskrav vi har mottatt fra NVE. Konsekvensutredningene har vært lagt ut på høring. Høringsuttalelsene som har kommet inn har supplert bildet gitt i utredningene. Dette gjelder bl.a. bruk av nærfriluftsområdene til Naustdal. Dette bør være tilstrekkelig beslutningsgrunnlag.

Utredning av virkningen på laks er ikke en del av utredningsprogrammene fra NVE. Vi har muntlig overfor klageparten orientert om at det tidligere er gjort utredninger av virkningene av elektromagnetiske felt på fisk, og at konklusjonen var at slike felt ikke ansees å ha negativ effekt på laksefisk. Det er derfor ikke grunnlag for å utrede dette på nytt i nye prosjekt. Utredningene det her siktes til er:

- Poleo, Antonio B.S. 2002: Kan magnetfelt fra vekselstrøms kabler under en elv påvirke laksefisk? Notat fra Environmental Consultans AS.
- Poleo, Antonio B.S. 2003: Effekter på fisk fra elektromagnetiske felt fra 420 kV sjøkabel. Environmental Consultans AS.

Begge disse to utredningene omhandler riktignok kabler under elv (132 kV) eller på sjøbunn (420 kV), men har likevel også relevans for luftledninger. Magnetfeltene over kablene er større enn under en luftledning. Svært mange av de større lakseelvene i Norge krysses av kraftledninger.

Oddbjørn og Anne Johanne Schei, Naustdal, 25.6.2009:

Klagerne eier eiendommen 101/2 i Naustdal.

Hovedtrekk i klagen:

- Protesterer på at ledning blir lagt over deres eiendom, og viser til begrunnelse gitt i tidligere uttalelser av 19.6.2007 og 5.5.2008.
- Mener at endringen av ledningstraséen og kabling av eksisterende 132 kV- ledning som er gjort i konsesjonen, vil påføre eiendommen økte ulemper i forhold til tidligere alternativ.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremkommer nye momenter i saken. Vi mener at konsesjonsgitt løsning må være bedre for klagepartene enn tidligere omsøkt alternativ. Dette fordi ny 420 kV-ledning vil ligge omtrent i akkurat samme avstand fra bebyggelsen på eiendommen. Det må imidlertid være på den positive siden

at dagens 132 kV-ledning, inkludert mast nede ved elva, blir fjernet. Denne løsningen gjør også at man unngår en ny 420 kV mast ved elva.

Åsta Brekke, Svein Brekke og Anita Brekke Røed, Naustdal/Bergen, 30.6.2009:

Klagerne er eiere av eiendommen 101/1 i Naustdal.

Hovedtrekk i klagen:

- Ledningen kan ikke bygges etter trasé 1.0 inntil tettsted i Naustdal, men bygges etter alternativ 2.0/1.18.
- Kommer ledningen likevel etter alternativ 1.0 må den legges lengre vekk og midt mellom eiendommene 101/1 og 101/2.

I klagen påpekes det en rekke forhold som de mener er mangelfullt utredet eller feil. Herunder:

- Konsekvenser for villaksen, herunder vandring, gyting og oppvekstforhold er ikke utredet.
- Viktige friluftsområder og dagens bruk av områdene for friluftsliv er ikke beskrevet.
- Er i utførte utredninger oppgitt at eiendommen ligger 85 m fra ny ledning. Dette er feil. Utsatt stikk viser at nærmeste line ligger 60 m fra nærmeste bebyggelse (planlagt hytteutleie).
- Stiller spørsmål ved på hvilket grunnlag man kan si at støy er tilstrekkelig utredet.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere er fremmet og vurdert som del av konsesjonsunderlaget. Når det gjelder utredninger av friluftsliv og laks viser vi også til vår kommentar til klage fra Arne Grimseth. Jf også tidligere uttalelser fra partene 29.5.2007 og 14.4.2008 der disse forholdene er tatt opp.

Når det gjelder avstand til bebyggelse, stemmer de opplysningen som er gitt i konsekvensutredningen. Vi har der forholdt oss til bolighuset på eiendommen. Det klageparten her trekker frem er at det ligger bebyggelse nærmere ledningen, som nå settes i stand med sikte på utleie til laksefiskere. Når ledningen nå skal justeres pga konsesjonsvedtaket, vil vi så langt som mulig fortsatt søke å legge ledningen slik at den blir liggende midt mellom helårsboligene (våningshusene) på eiendommene 101/1 og 101/2. Vi gjør oppmerksom på at NVEs konsesjonsvedtak innebærer at dagens 132 kV ledning, som ligger mellom planlagt ny ledning og dagens bebyggelse på eiendommen, vil bli revet.

Vernegruppa for Nausta, Naustdal, 6.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Kraftledningen vil gi en kraftig reduksjon i verneverdiene i Nausta-vassdraget, uansett trasé.
- Statnett må pålegges å legge fram konkrete og fullstendige vurderinger av alternativene med sjø- og jordkabel.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det i klagen fremføres nye momenter i saken. Vi mener at sjø- og jordkabel er tilstrekkelig utredet i tråd med de pålegg vi har fått.

Førde kommune, formannskapet, 2.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Krever at ledningen blir ført som sjøkabel fra Sogn til Ørskog.

Statnetts kommentar:

Statnett kan ikke se at saksfremlegget og vedtaket inneholder noen nye momenter i saken.

Kristen Slåtten, Førde, 1.7.2009:

Klageren eier eiendommen 23/2 i Førde (Angedalen).

Hovedtrekk i klagen:

Fremfører følgende ønsker:

1. At ledningen blir lagt utenom Slåttestøylen
2. At det blir lagt til rette for en ny støls plass med de samme kvalitetene
3. Erstatning

Påpeker at stølshusene, som er i dårlig forfatning, ligger tett inntil dagens to ledninger (66 og 132 kV). Ny ledning slik den nå er lagt, vil hindre utbygging og istandsetting av husene.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det fremføres nye momenter som ikke tidligere var kjent. Ny ledning er planlagt parallelt med dagens to ledninger forbi stølen som nå står til forfalls. Bygningene vil da bli liggende mellom dagens og ny ledning. Forskriftene for elektriske overføringsanlegg vil da være til hinder for bruk av stølshuset til varig opphold. Statnett kan ikke se at det finnes noen bedre alternativ trasé i dette området.

John Arthur Kvamme, Førde, 10.7.2009:

Klageparten eier eiendommen 41/1 i Angedalen i Førde.

Hovedtrekk i klagen:

- Klager på valg av alternativ 1.0. Mener at alternativ 2.0 vil gi minst konflikt med bosetting.
- Dersom alternativ 1.0 blir valgt, bes det om at ledningen legges som jordkabel. Subsidiært sanering av eksisterende 66 og 132 kV-ledninger og kamuflering av ny ledning. Ønsker ikke en mast midt nede i dalen.

Fremfører flere grunner for at alternativ 1.0 ikke bør velges.

Herunder:

- Alternativ 1.0 vil være svært uheldig for fremtidig boligutvikling i Førde sentrum.
- Berører privat bolig.
- Krysser rett gjennom privat reguleringsplan for boliger i Kvamme.
- Negativt for Tefre Ridegard.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært fremmet. Jf uttale fra klageparten av 22.6.2007. Når det gjelder ønsket om å unngå en mast nede i dalen, så er dette teknisk mulig. Vi vil da imidlertid få et spenn med en lengde på ca 1000m. Dette vil medføre at parallellavstanden til dagens ledninger må økes betydelig (+ 15-20 m) pga faren for utsving mot dagens ledning og master i bunnen av dalen. Dette vil beslaglegge større areal enn omsøkt løsning. Vi mener at dette er en dårligere løsning totalt sett for dalen. Masten i bunnen av dalen er plassert like ved eksisterende master og koplingsanlegg.

Eli og Bjørn Nordberg v/advokat Olve Grotle, 25.6.2009:

Klageparten eier eiendommen 41/6 i Angedalen i Førde.

Hovedtrekk i klagen:

- Ber om at linjevalget blir endret slik at ulempene for dem blir vesentlig redusert.
- Om ledningen blir bygget kreves det erstatning
- Viser til tidligere merknader gitt i brev av 20.6.2007.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremkommer nye momenter i saken. Som tidligere redegjort for, ligger eiendommen/boligen tett inntil dagens parallellførte 66 og 132 kV-ledninger. Disse ledningene blir liggende mellom boligen og ny ledning. Se side 97 i konsesjonssøknaden av februar 2007. Magnetfeltene ved boligen kan reduseres noe ved å øke parallellavstanden mellom ny ledning og dagens ledninger. Statnett mener imidlertid at dette totalt sett blir en dårligere løsning for dette området. Se også våre kommentarer til klagen fra John Arthur Kvamme.

Kåre Myklebust, hytteeigar i Marifjærens hyttefelt, Jølster/Førde, 25.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Er ikke berørt av konsesjonsgitt ledning.
- Mener at ledning må legges i kabel i områder der folk bor.

Statnetts kommentar:

Vi kan ikke se at Myklebust har rettslig klageinteresse i saken, og at det heller ikke fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært fremme.

Gaular kommune, kommunestyret, 26.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Klager på NVE sitt vedtak om trasévalg gjennom Gaular.
- Gaular kommune har ikke merknader til at Statnett får konsesjon, ekspropriasjonstillatelse og forhåndstillatelse for ny ledning gjennom Gaular etter traséalternativ 1.24. Linja må ikke gå ned i dalbunnen og det må gjennomføres kamuflerende tiltak ved kryssing av Viksdalen og Vågsdalen

Statnetts kommentarer:

Vi viser til våre kommentarer til klagen fra Sogn og Fjordane fylkeskommune.

Grunneigarar i Viksdalen v/Dag Kjetil Storøy og Grunneigarar på Holsen v/Truls Oppedal, 23.6.2009:

Med brevet følger underskriftslistar med berørte grunneiere samt underskriftslistar fra andre interessenter som ikke er part i saken.

Hovedtrekk i klagen:

- Klager på valg av trasé mellom Moskog og Høyanger. Ber om at alternativ 1.24 blir valgt.
- Mener at konsesjonen er gitt på sviktende grunnlag. Mener at det kan påvises faktafeil i vedtakets utredning ("Bakgrunn for vedtak"), og påklager også NVEs vurdering av hhv konsekvensutredning og høringsuttalelser.
- Mener at hensynet til fast bosetting er tillagt for liten vekt i forhold til andre miljøtemaer.
- Klagen gjennomgår ulike fagtemaer og kommer med supplerende opplysninger og utredninger. Herunder:
  - Legger frem statistikk som viser at det er langt flere fastboende inntil 500 m fra ledningen for alternativ 1.0 og 1.21 enn for 1.24.
  - At NVE har lagt for liten vekt på friluftslivsinteressene langs 1.0 og 1.21 mens landskapsrapportens konklusjon om at 1.24 er best, er bagatellisert.
  - At vurderingene av urørt naturområder er feil for 1.24. Lister opp flere inngrep som de mener ikke fremkommer på temakart.
  - Alle traséalternativene berører villreinstammen, og det kan reises tvil om hvilket alternativ som er verst. Rein kan derfor ikke tillegges avgjørende vekt ved valg av alternativ.
  - Mener at det i "Bakgrunn for vedtak" mangler opplysninger om rødlistete fuglearter langs traséalternativ 1.0/1.21 gitt i uttalelse fra gårdsbruk 39/1 av 22.5.2007. Viser også til at supplerende feltundersøkelser som er gjort i tilleggssøknaden av oktober 2008 konkluderer med at det er mindre påviste viltverdier langs alternativ 1.24 enn langs 1.0/1.20/1.21. Mener at NVE har konkludert motsatt av fagutredningene.
  - Kan ikke se at forekomsten av edellauvskog i Hetteelia, Råheimslia og Eldalslia er tillagt noe vekt i bakgrunn for vedtak.
  - Mener at NVEs konklusjon om at konsekvensene for skogbruk er såpass like for de to alternativene er feil. Viser til egne utredninger og Statnetts konsekvensutredning.
  - Kan ikke se at NVE har lagt særlig vekt på prosjektets påvirkning på næringsgrunnlag i form av aktiviteter tilknyttet turisme. Mener at alternativ 1.24 her er mindre konfliktfylt.
  - Mener at NVEs vurdering av konsekvensene for landskapsopplevelsen rundt rv. 13 som nasjonal turistvei, er feil.
  - Mener at usikkerhet rundt helserisiko ved bosted nær kraftledningen må tillegges større vekt. Det er langt flere boliger mye nærmere ledning for alternativ 1.0/1.21 enn for 1.24.
  - Det er ikke tatt hensyn til rasfaren i Eldalen. Overraskende at NVE godtar plassering av ledningen i det rasfarlige området. Ser det som nærliggende at uthogst av kraftgater vil kunne føre til at jord- og steinmasser kan løsne lettere og være en fare for eksisterende bosetting.

Statnetts kommentar:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært kjent. Statnett mener at konsekvensene av de ulike traséalternativene er utredet i henhold til de krav som er fremsatt av NVE. Dette, sammenholdt med innkomne høringsuttalelser, bør være tilstrekkelig underlag for å kunne fatte vedtak. Vi har ingen kommentarer til NVE sin vektlegging av de ulike konsekvensutredninger, kombinasjonen av fagutredninger og informasjon kommet inn i høringsuttalelser og ved befarung. Vi viser for øvrig til uttalelsene fra Ole Johan Aasen og fra Hestagrend Grendallag (ikke kommentert av Statnett) som argumenterer for et annet syn enn beboeren langs konsesjonsgitt trasé. Vi viser også til våre kommentarer til uttalelsene fra Gaular kommune og fra grunneire i Viksdalen og på Holsen.

Når det gjelder antall boliger nær kraftledningen, er utredningskravet knyttet til boliger innenfor 100 m avstand fra ledningen, - ikke 500 m. At det er flere boliger i denne avstanden ved 1.0/1.21 enn ved 1.24 har hele tiden vært kjent, men ikke tallfestet. Statnett har ikke kontrollert de oppgitte tallene i klagen.

Når det gjelder utsagnet om faktafeil i utredninger av urørt natur, så kan ikke vi avgjøre hvorvidt dette er riktig eller ikke. Det er Direktoratet for Naturforvaltning som oppdaterer databasen for inngrepsfrie naturområder (INON) og som definerer hva som er å anse som inngrep. Årsaken til avvik påpekt av klagepartene kan skyldes det siste. For eksempel er ikke et regulert vann definert som inngrep så lenge ikke vannstanden reguleres periodisk med vannstandsøkning og eller -senkning på en meter eller mer (Gravvatnet, drikkevannskilde).

Når det gjelder skredfaren ved Styggfjellet i Eldalen, så er dette tatt hensyn til ved planlegging og prosjektering av ledningen. Ledningen spenner fra toppen av fjellet og helt ned i dalen. Masten nede i dalen er trukket øst for tidligere skredløp. NGI har dessuten vurdert faren for nytt skred, når først tidligere løsmasseskred har gått, som svært lite sannsynlig.

Når det gjelder konsekvenser for biologisk mangfold og fugl, er det ikke riktig at konsekvensutredningene har konkludert med at alternativ 1.0/1.21 er dårligere enn alternativ 1.24. Fagutredningene konkluderer motsatt. I tilleggsutredning av 16.1.2008, konkluderer Miljøfaglig utredning AS slik:

"Selv om eksisterende 132 kV linje saneres mellom Moskog og Eriksdal vil vi vurdere alternativ 1.24 som dårligere enn 1.0. Årsaken ligger i at vi unngår helt nye linjer i det vestre fjellområdet med oppsplitting av leveområder for villrein samt store konflikter mot fugl ved kryssing av Viksdalsvatnet. Både alternativ 1.20 og 1.21 på den østre traséen er bedre enn 1.0 alternativet. Alternativ 1.20 følger den gamle traséen og unngår inngrep på nordsida av Sandegga der det er store viltverdier. Alternativ 1.21 vil imidlertid innebære en nyetablering av linje, men gevinsten er større avstand til hekkeplass for rovfugl på Slettheia og da er dette alternativet å foretrekke."

Det er i etterkant av dette gjennomført supplerende feltundersøkelser når det gjelder den delen av biologisk mangfold som gjelder fugl (Miljøfaglig utredning AS, Rapport 2008:29). I denne rapporten er det formuleringer som kan så tvil om tidligere konklusjon står ved lag. Statnett har derfor bedt fagutredningen om en kommentar på dette. I e-post av 18.8.2009 svarer Miljøfaglig utredning følgende:

"Gjennom tilleggsrapport av fugl ble det fokusert på vannfugl og rovfugl på sårbare områder spesielt ved kryssingen av Viksdalsvatnet (alt 1.24) og ved kryssing av Lauvavatnet (alt 1.0/1.21). Nye opplysninger, spesielt ved Lauvavatnet gjorde at vi kunne anbefale at østre linje (alt 1.21) ble foretrukket framfor alternativ 1.0, mens det ikke ble registrert nytt ved Viksdalsvatnet."

Vurderingen av fugl forandrer imidlertid ikke på hovedkonklusjonen for tema biologisk mangfold på strekningen om at østre alternativer er å foretrekke ut fra "føre var" prinsippet. Dette bygger

på at parallellføring med eksisterende linjer er å foretrekke framfor nye inngrep i naturen i området.”

Miljøfaglig utredning har overfor oss presisert at denne konklusjonen (at konsesjonsgitt alternativ 1.21 er best og alternativ 1.24 er dårligst) også gjelder i det tilfellet at dagens ledning rives. De påpeker imidlertid at dersom man kunne gjøre noe med kryssingen av Viksdalsvatnet etter 1.24 slik at man unngikk denne konflikten, så ville denne konklusjonen kunne endres. Dvs. at ledningen her enten ble kablet eller spente over hele vannet, med minimum høyde 100m. Statnett vil bemerke at et slikt spenn ikke er teknisk mulig å gjennomføre, og at kabling i dette området vil medføre store inngrep på begge sider av dalen i tilknytning til overgang mellom luftledning og kabel. I tillegg kommer merkostnad med kabel som tidligere er redegjort for på generelt grunnlag.

Leikanger kommune, kommunestyret, 29.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

Leikanger klager på vilkårene i konsesjonen og krever:

- Malte master og komposittisolatorer gjennom hele Leikanger.
- Det skal nyttes automatisk flyvarslingssystem i stedet for tradisjonell merking ved kryssingene av Grindsdalen og Njøsadalen begrunnet i synlighet fra kommunesenteret (Njøsadalen) og nærheten til nasjonalt utpekt kulturlandskapsområde Grinde-Engjasete.
- Vil ha miljø- og transportplan til uttalelse før godkjenning i NVE
- At Statnett blir pålagt ansvaret for opprydding av linjestrukturen gjennom kommunen, slik at tallet på ledninger blir lavest mulig.

Statnetts kommentarer:

Vi kan ikke se at det her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært kjent. Statnett vil påpeke at det må være regional- og lokalnettseierens ansvar å planlegge og restrukturere øvrig nett i området. Statnett samarbeider nært med, og samordner våre planer med Sognekraft og SFE Nett. Ved planleggingen av Sogndal stasjon og traséen for ny ledning, er det tilrettelagt for at nettet i området kan restruktureres og saneres. Se for øvrig våre kommentarer til klagen fra Sogn og Fjordane fylkeskommune.

Sogndal kommune, 25.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

1. Påklager den del av anleggskonsesjonen som gjelder veifremføring til Sogndal stasjon. Mener at veien må gå via Øvstedalen. Mener at NVE ikke har lagt nok vekt på virkningen for urørt natur og friluftsliv av en vei fra Sogndalsdalen og heller ikke vektlagt vei via Øvstedalen som et avbøtende tiltak.
2. At Statnett ikke blir pålagt å kople forsyningen til Sogndal inn på ny stasjon slik at dagens nett kan saneres som et avbøtende tiltak.

Statnetts kommentar:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter i saken. Vi viser også til våre kommentarer til klagen fra Sogn og Fjordane fylkeskommune vedrørende de samme forhold.

Sogn og Fjordane Turlag og Flora Turlag, 2.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at forbindelsen må bygges med moderne likestrøms kabelteknologi.
- Traséen må justeres lavere ned i terrenget ved Hatlesetnipa da den her ligger i utsiktsretningen fra Hatlesetnipa og Fløgen vestover mot havet.
- Ber om at trasévalget blir endret til alternativ 1.0, med kabling av eksisterende ledninger forbi Storebru, og at Statnett må pålegges å søke konsesjon på en løsning (med kabling). Mener at det er dette alternativet (med kabling av eksisterende ledninger) som kostnadmessig må sammenlignes med konsesjonsgitt alternativ 2.11-1.22-1.18-1.23. Mener videre at konsesjonsgitt trasé vil bli mye dyrere enn Statnett angir da det hopper fra rygg til rygg på tvers uten å følge terrenget.
- Er enig med NVE i valg av alternativ 1.17 – 1.17.1 ved Grytadalsbu. Betyr svært mye for Turlaget, og Grytadalsbu er satt opp som spesiell Barnas Turlag – Hytte.

Statnetts kommentarer:

Når det gjelder ønske om justeringen av traséen ved Hatlesetnipa, viser vi til våre kommentarer til klagen fra Flora kommune.

For øvrig kan vi ikke se at det her fremkommer nye momenter i saken. Når det gjelder kostnadsforskjellene ved ulike alternativer forbi Storebru, er dette også noe som tidligere er tatt opp av Sogn og Fjordane Turlag, og som Statnett har kommentert i vårt brev til NVE av 4.3.2009 (side 24).

Samarbeidsrådet for Naturvernsaken (SRN), 3.7 og 9.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Påklager vedtaket om å gi konsesjon til Ørskog – Sogndal som luftledning.
- Konfliktene med biologisk mangfold, friluftsliv, landskap, kulturminner, reiseliv, verna vassdrag og reduksjon av INON, gjør at en må finne andre løsninger.
- At kraftsituasjonen er mindre kritisk enn før og at ny kablingsteknologi (VSC-basert HVDC) nå er klar til bruk, tilsier at styresmaktene må bruke alle krefter på å finne andre løsninger, for eksempel jordkabel over Sognefjellet til Viklandet.
- Gjennomgår NVEs vurderinger i notatet "Bakgrunn for vedtak", og påpeker følgende:
  - Uenig i at kabling er utredet godt nok. Påpeker at det meste av fremstillingen baserer seg på gammel, uaktuell teknologi som blir både for dyr og gir for store naturinngrep. SRN mener at man ikke har lagt nok vekt på kabling med ny teknologi, dvs. VSC-HVDC.
  - Ser ikke at kraft- eller importsituasjonen i Midt-Norge er kritisk med henvisning til oppgitte tall om importbehov og importkapasitet, samt reduksjon av strømforbruket.
  - At NVE overprøver konsekvensutredningene ved å bagatellisere kraftledningers virkning for reiselivet.
  - At NVE nedtoner de negative konsekvensene for kulturminner.
  - At NVE sår tvil om de negative konsekvenser av kraftledningen på rødliste fuglearter som har reir noen få hundre meter fra traséen. SRN tilrår at kraftledningen avventer resultatet av pågående forskningsprosjekt i NINA.
  - Uenig i at kryssingen av Hornindalsvatnet ikke får vesentlig virkning for verneverdien av vassdraget.

- Mener det er feil å fremstille det som at ny ledning ikke har negative virkninger der dagens ledning skal rives. Til det er forskjellen i inngrepene for gammel og ny ledning for store.
- Mener at NVE ikke har lagt vekt på dokument 8 forslag fra Høyre 18.12.2007 og Ot.prp. nr. 62 (2008-2009) når det gjelder føringer for om kabling kan brukes i større grad.
- At kabling med VSC-HVDC teknologi er mangelfullt omtalt. Poenget med denne teknologien er at kablene har mindre dimensjoner, gir små inngrep og er lettere og raskere og legge og blir rimeligere.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter i saken. Vi mener at behovet for Ørskog – Fardal er vel dokumentert uavhengig om det i perioder blir variasjon i kraftforbruket. Kabling med VSC teknologi er også vel dokumentert. Vi mener her at både kabelprodusent og SRN underkommuniserer kostnader og virkninger av en slik type anlegg på Ørskog – Fardal. Vi har tidligere redegjort hvorfor VSC teknologien, enten man bruker kabel eller luftledning, er uaktuell for et prosjekt som Ørskog – Fardal. Det er også feil å fremstille kabling med slik teknologi som billigere enn kabling med vekselstrøm. En viktig forutsetning for det, er at kablingen foretas over svært lange strekninger i lett terreng. Kabling med ulike type teknologi er sist omtalt i vår brev til NVE av 4.3.2009 der vi kommenterer innkomne høringsuttalelser til vår tilleggsutredning av oktober 2008.

Friluftslivets fellesorganisasjon, 3.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

OED må oppheve NVEs konsesjon. Videre må NVE pålegges å sørge for at:

- Alternative løsninger, herunder bruk av kabel, blir utredet på en tilfredsstillende måte.
- Merkostnader ved alternative løsninger enn den aktuelle kraftledningen blir satt i en større samfunnsmessig sammenheng, og i forhold til langsiktig forvaltning av norsk natur.
- Natur- og friluftsjnteressene tillegges vesentlig større verdi enn det som er gjort.

Statnetts kommentar:

Statnett kan ikke se at det i klagen kommer frem nye momenter som tidligere ikke er kjent. Statnett mener at både kabling og andre alternative traséer og systemløsninger, samt miljøkonsekvenser av anlegget, er tilstrekkelig utredet og i tråd med krav fastsatt av NVE.

Norges miljøvernforbund, 1.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Denne utbyggingen må ikke finne sted.
- Påpeker spesielt konflikten med verdensarvområdene Geirangerfjorden og Nærøyfjorden.
- Konsekvensutredningene bærer preg av å være mangelfulle, forenklet og uten dybde innenfor emnene naturtyper, arter og areal.

Statnetts kommentar:

Statnett kan ikke se at uttalelsen tilfører nye momenter i saken. Vi mener at konsekvensene av ledningen er tilstrekkelig utredet og i tråd med de krav som er fastsatt fra NVE.

Norges Naturvernforbund, 1.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at OED må underkjenne vedtaket i NVE for ugyldig av formelle grunner og fordi NVE har basert vedtaket på et partisk og usaklig skjønn. Mener at vedtaket ikke oppfyller kravet om grunngeving i forvaltningsloven.

Naturvernforbundet begrunner dette bl.a. med utdypende kommentarer til NVEs notat "Bakgrunn for vedtak". Påpeker bl.a. følgende forhold:

- Kunnskapen som ligger til grunn for å vurdere konsekvensene for biologisk mangfold er mangelfulle, selv etter tilleggsutredningene i 2008.
- Mener at NVE har lagt avgjørende og overdreven vekt av partsopplysninger om nytten av ledningen, mens de har underkjent og overprøvd kunnskap fra utenforstående instanser som har gjort greie for de negative konsekvensene av tiltaket.
- Mener at NVE omgår kravet til saklig grunngeving i forvaltningsloven. Mener at NVE ikke har stilt de samlede negative konsekvensene opp mot fordeler med ledningen, slik at man kan få svar på det grunnleggende spørsmålet om summen av negative konsekvenser er små nok til at konsesjon for tiltaket er forsvarlig.
- Mener at NVEs fremstillingen av de negative konsekvensene er selektiv, reduserende og usaklig.

Naturvernforbundet kommenterer en rekke punkter i NVEs notat "Bakgrunn for vedtak" både når det gjelder dokumentasjon for bakgrunn for ledningen og når det gjelder miljøvirkninger.

Statnetts kommentarer:

Statnett mener at behovet for ledningen er vel dokumentert gjennom de utredninger som er gjort og gjennom den driftserfaring man har på dagens ledningsnett. Vi mener også at konsekvensene at tiltaket er utredet i henhold til fastsatt konsekvensutredningsprogram og krav om tilleggsutredninger.

Den Norske Turistforening, 24.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at Statnett ikke har oppfylt utredningsplikten og ivaretatt hensynet til miljøtilpasninger i prosjektet. DNT vektlegger særlig landskapsverdier og muligheter for friluftsliv og naturopplevelse.

DNT begrunner dette bl.a. i:

- For at saken skal være så godt opplyst som mulig, må kabling vurderes grundig og konsekvensutredes i en ny søknad fra Statnett. Nesten alle høringsinstanser ønsker kabling.
- I verdenssammenheng er norskekysten unik. Det er nødvendig at OED vurderer kystlandskapet som så verdifullt at kraftledninger i form av luftstrekker heretter helt eller delvis må søkes unngått.
- Strekningen Ørskog-Fardal er åpenbart et kvalifisert prosjekt for kabling, jf Ot. Prp. Nr. 62 (2008-2009): "...de innvendinger en måtte ha mot kabling av høyere spenningsnivå ikke utelukker at kabling kan være aktuelt på strekninger der det gir særlige miljøgevinster også i regional- og sentralnettet."
- Viser også til uttalelse fra Sogn og Fjordane Turlag.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at det her fremføres nye momenter i saken. Vi mener at både miljøkonsekvenser, kabling og behov for ledningen er tilstrekkelig utredet i tråd med fastsatt konsekvensutredningsprogram og krav om tilleggsutredninger.

Møre og Romsdal Sau og Geit, 3.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Vil sterkt anmode om at man finner andre løsninger enn å legge ledningen over eiendommen til Svein og Marita Saltre ved Hjørundfjorden.
- Denne gården blir svært viktig for geitenæringa på Sunnmøre siden de vil starte opp med oppføring av overskuddskje fra hele Sunnmøre.
- Eieren av eiendommen har gitt melding om at de vil legge ned drifta og flytte dersom kraftledningen kommer.

Statnetts kommentarer:

Kraftledningen er i seg selv ikke til hinder for denne virksomheten. Vi har imidlertid forståelse for at noen av naboene til planlagt ledning opplever ulemper og ubehag ved å få ledningen i nærheten. Vi viser også til våre kommentarer til uttalelsen fra "Grunneierlag og grunneiere langs Hjørundfjorden".

Novasol v/Grete Sexe, 1.7.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Formidler utleie av fritidsboliger.
- Planlagt ledning vil berøre flere huseiere som leier ut i Hjørundfjorden, ved at de må rive sine hytter.

Ber om å få tilsendt informasjon om planene da det har sterk betydning for deres virksomhet i området. Novasol hørte første gang om planene 1.7.2009 etter informasjon fra en av huseierne.

Statnetts kommentar:

Vi kan ikke se at Novasol er direkte berørt part, og har da heller ikke fått tilsendt konsesjonssøknader fra Statnett. Ingen fritidsboliger eller andre beboelseshus som ligger så nær ledningen at de må rives. Vi viser for øvrig til våre kommentarer til klagen fra "Grunneierlag og grunneiere langs Hjørundfjorden".

SunAlp mountain guides, 22.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at kraftledningen må legges i kabel og at kabelalternativene må bli mer utredet.
- Begge luftledningsalternativene i Møre og Romsdal vil berøre viktige reiselivsdestinasjoner.
- En kraftledning over Stavset og Ytre Standal vil på sikt kunne føre til at bosetting forsvinn. En Hjørundfjord dominert av kraftledning og fraflytta grender vil være mye mindre attraktivt reisemål.

- SunAlp driver med fjellføring, klatreturer og skiturisme, og spesielt den planlagte fjordkryssingen av Hjørundfjorden vil komme på verst tenkelig plass i forhold til opplevelse av urørt natur.
- Fjordkryssingen vil dominere utsikten på skituren til Randerstopp og fra tindene rundt Molladalen - som er en av SunAlps mest populære turer.
- Om ledningen må komme som luftspenn bør østre trasé via Stranda velges.

Statnetts kommentarer:

Statnett kan ikke se at der her fremføres nye momenter som ikke tidligere har vært kjent som del av underlaget for konsesjonsbehandlingen. Vi mener at kabling er tilstrekkelig utredet i tråd med krav som er fastsatt.

Kystpartiet, v/ nestleder Asbjørn Massnes, 20.6.2009:

Hovedtrekk i klagen:

- Mener at en 420 kV-ledning ikke egner seg til å styrke ledningsnett i Sogn og Fjordane, men til å frakte strøm over store avstander. Brudd på ledningen vil skape vansker for strømforsyningen i Sogn og Fjordane.
- Det man trenger er flere 132 kV-ledninger som gir omkjøringsmuligheter.
- Viser til tidligere oversendt brev av 20.12.2006 til Miljøvernministeren, videresendt til OED, som ennå ikke er besvart.

Statnetts kommentarer:

Argumentene vedrørende forsyningssikkerhet og nettutvikling er basert på feil faktagrunnlag. Dette er forhold som er utdypende dokumentert gjennom konsesjonssøknaden og bakgrunnsnotater til denne.

Avsluttende merknad:

Statnett vil for øvrig påpeke viktigheten av å få realisert dette prosjektet så raskt som mulig. Ledningen med stasjoner er som tidligere påpekt, av avgjørende betydning for å bedre forsyningssituasjonen i Midt-Norge og i Sogn og Fjordane, sikre et velfungerende kraftmarked og gi tilgang på ny fornybar energi.

Med vennlig hilsen
Statnett SF

Elisabeth Vike Vardheim
Avdelingsleder
Forprosjekt og konsesjon

Magne Maurset
Prosjektleder